

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת חוקת תשע"ט

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: agedank@gmail.com

זאת חקת התורה (יט, ב)

במדרש: "בקש קהלת למצוא דברי חפץ, בקש להיות כמשה, יצאה בת קול ואמרה

וכתוב ישר דברי אמת".
כתב החיד"א (יוסף תהילות פרק ע"ב): טעם פרה אדומה היה מבקש שלמה לידע, ולא נתגלה אלא למשה רבינו ע"ה, ופירשו רבני אשכנז דהכונה דשלמה חשב שהטעם שנתגלה רק למשה הוא מפני ששמו של משה רמזו בתיבות מעפר שריפת הפרה, ופשפש ומצא שמו רמזו ב' פרה דכתבי לטמא מעפר שריפת החטאת ר"ת שלמה, ועל סמך זה היה טורח למצוא טעם פרה אדומה, וזהו בקש קהלת למצוא דברי חפץ כלומר לדעת טעם פרה אדומה בטענה ששמו רמזו כאמו" יצאת ב"ק ואמרה וכתוב ישר דר"ת לטמא מעפר שריפת החטאת ביושר הוא למשה ודוקא למשה היה מגלה טעם פרה.

(יוסף תהילות)

וירם משה את ידו ויך את הסלע במטוה פעמים ויצא מים רבים (כ, יא)

בתיבת "סלע" יש שלש אותיות סמ"ך למ"ד ע"ן, ואם תכה את האותיות הראשונות והאחרונות, דהיינו מאות סמ"ך תשליך את ה'ס' וה'ך' וישאר בידך רק מ'. וכן מאות למ"ד, תשליך ה'ל' וה'ד' וישאר בידך מ'. וכן ע"ן, תשליך ה'ע' וה'נ' וישאר בידך י', יהי "מים" וזה שנאמר ויך את הסלע פעמים היינו שהשליך מן האותיות סלע בכל אות שתי אותיות כנ"ל ויצא "מים", וזה מה שאמר הפייטן בתפלת גשם על הסלע ויציאו מים. (מפרשים)

קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע וגו' (כ, ח)

כתב הר"ן (הדרוש השמיני) שהש"י לא אמר אליו שיכה הסלע במטה כלל. אבל אמר אליו קח את המטה ודברתם אל הסלע, רצה שיהיה המטה לפני הסלע. כי המצוא שם היה עוזר על נתינת מימיו מפני הכח שנתן בו הש"י. אבל לא צוה שיכה הסלע להיותו בלתי צריך לזה, מפני שכבר היה מוכן לכך יותר מהפעם הראשונה, מאשר יצאו ממנו מים רבים זמן רב אלא שעתה נסתם. ולשון הכתוב ויורה על זה הוראה שלמה. שבתחלה אמר "הכית בצור ויצאו ממנו מים". אבל עתה אמר "ונתן מימיו" כאלו הוא אומר שיתן המים הטמונים בתוכו, אלא שעתה עמד איזה דבר בפניהם וסתם מוצאם. הנה אם כן בפעם הראשונה הצריך הש"י להכות הסלע במטוה, ובפעם השנית לא הצריך כך, אבל שיעמוד המטה בפני הסלע.

והמשל אצלי [בזה] הוא לחינוך אשר בתחלת לימודו יכהו מלמדו במקל ורצועה, ואחרי אשר לומד, אם יסיח דעתו די לו בהראות לו הרצועה. עכ"ל.

ולפי זה נתיישבו כמה משאלותיו של הרמב"ן. דבפעם הראשונה היה צריך להכות על הסלע כאותו תינוק שבתחלת לימודו צריך להכותו במקל וברצועה. אבל אח"כ די להראות לו את הרצועה - וכבר נרמז התלמיד ומבין את כוונת הדברים. ועל כן אמר לו שכבר"ה למשה שיקח את המטה עמו - אבל לא יכה בו - אלא ידבר אל הסלע, ומכיון שקבר הורגל הסלע במשך ארבעים שנה להוציא מים - די לו ברמז כדי להמשיך וליתן מים.

(להעיר להורות ולהשכיל)

קח את המטה.

בפ' זה רבו הדיוקים: (א) מכיון שנאמר "ודברתם אל הסלע", מה צורך יש במטה ברגע זה? (ב) "והקהל את העדה" ובוחרב (כלומר בסנין) צוה רק: "וקח אתך מקני ישראל"? ולא עוד אלא, שלפי חז"ל נעשה נס ועמדו כל ב"י "אל פני הסלע", ומועט החזיק את המרובה (רש"י), ולא יזהר צורך עשה ה' את הנס הזה? (ג) "אתה ואהרן אחיך" - למה צריך הקב"ה בזה את אהרן, הלא בין כל הסלע ובין להכותו די היה במשה לבדו? (ד) "ודברתם אל הסלע" - למה בחרב נאמר "והכית בצור" וכאן "ודברתם" (ה) "לעיניהם" - ובכל מקום נאמר "ודברת באזניהם" וכדומה. כי האזן היא המקבלת את הדיבור ולא העין? (ו) "ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע" - נראה ככפל לשון? (ז) אצל ונתן נאמר "מימיו" ואצל "הוצאת" - סתם מים? (ח) התחיל בלשון רבים "ודברתם אל הסלע" וסיים בלשון יחיד "הוצאת" ... והשקית?"

ונקדים דברי הילמדנו, ודברתם אל הסלע שנה עליו דבר הלכה א' או פרק א', היינו לא שמשנה דברי אל הסלע שיתן מימיו, אלא שישנה עליו דבר הלכה או פרק א' לבני, שישמעו כולם את דברי התורה (ולצורך זה היה הכרח, שיעמדו כולם "אל פני הסלע") ואז "ונתן - הסלע - מימיו", לא מים חדשים, אלא המים שהיה נותן כל מי שנה לב"י בזכות מרים ושנפסקו עתה במיתתה, יתן עתה מחדש בזכות לימוד התורה של כל ישראל. וכבר העירו בהעמק דבר (הנצי"ב), שעצירת המים של הסלע דומה לעצירת הגשמים בעון הדור והתקנה לזה תורה ותפלה (היחידים - רבנן - מתחילין ומסיימין את העניות בשעת עצירת גשמים - תענית י', י"ב). ובמגילה ד"ב אמרו, שתלמוד תורה דרבים גדול מהקרבנות תמידין, וביארו שם ברש"י, דהיינו ת"ת של כל ישראל. ולפיכך צוה ה' להקחיל את כל העדה ועשה נס, שהחזיק הסלע את כולם, ויהיה זה ת"ת של כל ישראל. ובזכות זה יתן הסלע את "מימיו". אבל דוקא אם כל ישראל ישמעו את דברי התורה בעיון רב ע"מ לקיים תורה לשמה, וזה שנאמר "ודברתם אל הסלע (אולי הכוונה לרמז אל הסלע - אבן - יצר הרע המסיר את לב האדם מאחרי ה', ושדברי תורה תבלין לו, כנאמר "הלא דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע) לעיניהם" -

בספר "לפני האש" - קורות חייו ותהלוכותיו בקודש של מרן קדוש ישראל הגה"ק מצאנז קלויזנבורג ז"ע מובא: ...וכה מספר לדוגמא אחד השרידים, רבי אברהם יעקב קיש, שהגיע פעם בהיותו שרוי במחנה המות למחיצת רבינו זצ"ל ושמע מפיו דברי תורה. הרבי לא דיבר מענינא דיומא ומענינא דאתרא כי אם מעניני... לקנין תורה. הוא תמך יתדותיו בפסוק מפרשת השבוע "זאת חוקת התורה אשר צוה ד' לאמור" והזכיר את הדיוק הידוע שהובא במפרשים "מפני מה הכתוב אינו אומר "זאת חוקת הפרה" כפי שמתבקש מענינה של הפרשה? אלא, הסביר, שחבוי פה רמז לג' דברים המועילים לזכירת הלימוד א. שיחזור על פרקו מאה פעמים ואחד; ב. שיצייר שם הו"ה מול עיניו בשעת הלימוד, כמובא בספרים הקדושים בשם האריז"ל; ג. שילמד בקול רם וישמיע לאזניו. וזה שהכתוב מלמדנו: זאת חוקת התורה, זא"ת נוטריקון זכור אל ת'שכח, אשר צו"ה, בגימטריא ק"א, היינו שתשנה פרקך מאה פעמים ואחד, ה', תצייר שם הו"ה מול עיניך, לאמור, שתגיד בפה ובקול. אם שלש אלה תעשה לך לא תשכח את תלמודך.

זאת חקת התורה (יט, ב)

הקשה האור החיים הק' מדוע לא נאמר 'זאת חקת הפרה', כמו שנאמר בפסח 'זאת חקת הפסח'.

ופי' הרה"ק מקלויזנבורג ע"פ מה ששאל מהר"ח"ל מרבו האריז"ל מדוע ירדו הדורות ואין אנו משיגים כהשתג הראשונים, וענה האריז"ל שכל זה מחמת שחסר לנו טהרת אפר הפרה אדומה, כמה שנתחבק הדור יותר מאותו דור שזכה לאפר פרה. כך יורדים הדורות מדור לדור. כי רבינא ורב אשי גם לא היה להם אפר פרה, אך זקנם היו עדיין טהורים מטמאת מת ע"ז אפר פרה, והחברים היו נוהרים בטהרה. וכיון שהיתה טהרה, הרי היה הפש טהור מכל גלגלים וזהוהמות. וכמה שמתרחקים מאפר הפרה, כך יורדים הדורות, אמוראים, רבנן סבוראי, גאונים, ראשונים ואחרונים, ואחרוני אחרונים, עד שהיום נראה הרחוב כמו שהוא נראה.

וכתב החיד"א במדבר קדמות מערכת א' אות כ"ו 'ברור כשמש שאליהו הנביא הביא אפר פרה אל האריז"ל והזה עליו לטהרו מטמאת המת, ועי"ז זכה למה שזכה'.

לכן כתוב 'זאת חקת התורה', כי זהו החק של כל התורה כולה, לקחת פרה אדומה תמימה, ובכל פעם שנטמאים, יטהר עצמו עם אפר פרה, זהו חק לכל קניין התורה כולה. (הגרמ"י רייזמן)

זאת חקת התורה (יט, ב)

פרש"י ז"ל לפי שהשטן שאומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחרי'.

מפרש בזה בדרך רמז הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ע (מובא ב'מרגניתא טבא') שבשעה שאדם רוצה לעשות איזה מצוה מיד בא אליו היצר בטענה "מה המצוה הזאת" פי' מה שתעשה כעת הרי אינה מצוה כלל, ואינה נחשבת כלום לפני הבורא ית"ש, שבשיל להחלישו ולמנעו מלעשות את המצוה. אבל אם כבר עשה את המצוה אז יבא אליו היצר בטענת "מה טעם יש בה" דהיינו שמכניס בו גאווה שטעם טעם מצוה גדולה כזו.

ידוע מה שכתבו המפרשים שזהו מה שמבקשים "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" דהיינו מטענות היצר לפני המצוה ולאחר המצוה.

וכפי המסופר (מובא ב'ברית אברהם' פרשת וישלח) על הרה"ק רבי ברוך מקוסוב זצ"ל שאמר פעם שאחר התפילה הגיע אליו היצר וניסה להכשילו בהרהורי גאווה שהתפילה היום היתה בכונה גדולה, והשיב לו, שלא יתכן שהתפילה היום היתה כדבעי כי הרי ביקש "והסר שטן וכו'", ובאם כעת אחרי התפילה מגיעה השטן, ע"כ שהתפילה לא נתקבלה...

וזה כוונת רש"י בדברי קדשו - אומר הרה"ק מפרמישלאן ז"ע - "שהשטן וכו' מונין את ישראל "מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה" דהיינו קודם ואחרי המצוה בטענות שונות בכדי להכשילו. והעצה לזה, כתב רש"י, על הטענה דקודם עשיית המצוה תשיב לו: גזירה היא שאחר התפילה הגיע אליו היצר וניסה להכשילו בהרהורי גאווה שהתפילה נחשבת, ועל הטענה לאחר המצוה בכדי "מה טעם יש בה", תשיב לו: "ואין לך רשות להרהר אחריה". (טעם הצבי)

ברש"י, לפי שהאומות והשטן מונין וכו' למה רק במצוה זו מונין את ישראל, ועוד, שהרי יש בזה טעם של ר"מ הדרשן ולמה נקראת חוקה? מתרץ הרה"ק רבי הירש מליסקא זצ"ל דא"ה רוצים לעשות קטגוריא לישראל וכבר אז"ל מה דכתבי (ויקרא כב, כז) שור או כשב או עז כי יולד, למה קראו שור, הלא רק עגל יולד, אלא שלא להזכיר העגל קראו שור. ואחר שטעם מצות פרה 'תבא אמה ותקנח צואת בנה', מונה הא"ה את ישראל לומר מה טעם המצוה בכדי שיוזכר עוון העגל, ע"כ אמרה תורה חקקתי גזרה גזרתי ואין לך רשות לומר הטעם.

לחיים" מזלוטשוב)

ולקחו לטמא מעפר שריפת הפרה (יט, ז)

הרוחניים של ב"י, שיתרגשו מדברי התורה והמוסר, שתדברו על הסלע (וכנאמר "ובמיריות תאנח לעינייהם" [יחזקאל כא] שהכוונה לעיני הרוח) ויתפללו כל ב"י על המים: "נתן מימיו". אבל אם לא יתמלאו התנאים האלה, אז הסלע שהיה נתון מימיו בזכות מים שמתה וגם אין במקום זה זכות תורה ותפילה – לא יתן כבר מימיו, אבל אין לתת לב"י למות בצמא, אלא: "הוצאת להם מים מן הסלע". מים ע"י הכאה, וכמו שעשית בחבר, תעשה נס חדש ומים חדים. ואת ההכאה יעשה משה בעצמו (כמו בחבר) ולפיכך נאמר "הוצאת ... והשקית" בלשון יחיד. ולפיכך נצטוו משה לקחת את המטה, שמא לא יישמעו ב"י את דברי התורה והמוסר, שיבדור משה ואהרן (בעירובין נ"ד מבואר, שמשה היה משתף את אהרן בלימוד תורה לב"י), אז יכה משה במטהו על הסלע ויוציא ממנו מים בהכאה, כמו בחבר (שהיה עוד קודם מתן תורה וא"א היה להוציא ע"י לימוד התורה).

ויעש משה נחש נחשת (כא, ט)

ויעש משה נחש נחשת לא נאמר לו לעשותו של נחשת, אלא אמר משה הקב"ה אמר לי נחש, אני אעשנו של נחשת, לשון נופל על הלשון, זה לשון שר"י מדברי רבותינו (ב"ר לא ח) ולא הבינונו זה, שהרי הקב"ה לא הזכיר לו "נחש" אלא "עשה לך שרף", אבל דעת לומר כי הלך משה אחר שם העצם אשר לו והנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי הוא מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא, כמו שהזכירו (מכילתא ויסע א) בוירוהו ה' עץ (שמות טו כה) וכן במלח אלישע במים (מ"ב ב כא) וידוע מדרכי הרפואות, שכל נשוכי בעלי הארס יסתנו בראותם אותם או בראות דמותם, עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות אם יביטו במים יראה להם שם בבואת הכלב או המזיק וימותו, כמו שכתוב בספרי הרפואות ומוזכר בגמרא במסכת יומא (פד) וכן ישמרו אותם הרופאים מהזכיר בפניהם שם הנשך, שלא יזכרו אותם כלל כי נפשם תדבק במחשבה ההיא ולא תפרד ממנה כלל עד שתמית אותם וכבר הזכירו דבר מנוסה מפלאות התולדה, כי נשוך הכלב השוטה אחרי שנשתטה בחלי אדם יקובל השתן שלו בכלי זכוכית יראה בשתן דמות גורי כלבים נשוכים, ואם תעביר המים במטלית ותסננם לא תמצא בהם שום רושם כלל, וכשתחזירם לכלי הזכוכית וישתהו שם כשעה תחזור ותראה שם גורי הכלבים מתוארים, וזה אמת הוא בפלאי כחות הנפש וכשיהיה כל זה כך, ראוי היה לישראל נשוכי הנחשים השרפים שלא יראו נחש ולא יזכרו ולא יעלו על לב כלל, וצוה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף, הוא הממית אותם וידוע כי הנחשים השרפים אדומי העינים רחבי הראש שגופם כעין הנחשת בצוארם, ולכן לא מצא משה לקיים מצותו בשרף בלתי שיעשה נחש נחשת כי הוא דמות נחש שרף, ואם יעשנו מדבר אחר היה דמות נחש ולא דמות שרף ומה שאמרו מן הלשון הנופל על הלשון, כי הזכרת השם בלבד תזיק והכלל, כי צוה השם שיתרפאו במזיק הממית בטבע ועשו דמותו ושמו, וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי, היה חי, להודיעם כי השם ממית ומחיה:

אם נתן תתן את העם הזה בידי וגו' (כא, ב)

פירש"י ז"ל "יושב הנגב - זה עמלק שנאמר (במדבר יג) עמלק יושב בארץ הנגב ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיה ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען אמרו נתפלל סתם שנאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי".

שמעתי בשם הגה"ק החי"ר מ"ז ע"ע עמלק למה לא שינו גם את מלבושם, כדי שלא יכירום כלל. ואמר שאם היו משנים גם לבושיהם. ובני ישראל ה' מבקשים להשי"ת שימסור כנענים בידם. היו נמסרים באמת. אף שהמה עמלקים, כיון שהי' משנים לשונם ולבושיהם. הוי להו כדון כנענים ממש. אף שבתולדה היה עמלקים. ומה יצא לנו מוסר השכל, שאם משנה ח"ו לשונו ומלבושו, כאחד מהעמים. הוא נחשב כאחד מהם.

(שיח שרפי קודש)

מאוצרות המגידים

ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן: וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה': (כ, א-ג)

פרש"י 'כל העדה' שכבר מתו מתי מדבר ואלה פרשו לחיים. כי בכל התורה הלשון עדה הוא ציבור חשוב, כמ"ש בפרש שלח 'ותשא כל העדה' פרש"י סנהדראות. אך הלשון 'עם' הוא מדרגה פשוטה כערב רב.

הקשה הרמב"ק מקלויזנבורג ז"ע דבזה הפסוק סותר את עצמו, כי פתח בלשון חשוב ויבואו בני ישראל כל העדה, ותוך כדי דיבור נאמר 'וישב העם בקדש', ממה נפשך, עדה או עם? וביאר ע"פ מה שהיה זקנו הדברי חיים רגיל לספר מעשה נורא עם אברך חשוב תלמיד חכם למדן וירא שמים, [א לאטישער אינגערמאן] שהיה אוכל 'קעסט' אצל חותנו שהיה איש פשוט מאד, ולא השיג כלל במעלת חתנו התלמיד חכם. אך זה האברך היה יושב ועוסק בתורה בכפר שהיה חותנו גר שם, ולמד בנגלה ובנסתר יום ולילה, וכולם העריכוהו מאד כי לא היה ת"ח כמוהו בכל אותו הכפר. עד שמרוב הכבוד שנתנו לו, התחיל לאחוז מעצמו.

וראה באחד הספרים שאם יושבים בהתבודדות ארבעים יום זוכים לגילוי אליהו, ואז עוד לא טעו לחשוב כמו היום שיכולים להיות זולל וסובא וגם לזכות לגילוי אליהו, לכן החל לפרוש עצמו לגמרי מעוה"ז וסגר את עצמו מ'יום באיזה חדר ועסק בתורה יומם ולילה ברציפות.

ויהי ביום הארבעים באשמורת הבוקר, ויעבור הגוי חוטב העצים של אותו הכפר סמוך לדלת אותו החדר, וכיון שבחץ היה הכפור גדול, ביקש חוטב העצים לחמם את ידיו בתוך החדר, ויפתח את דלת החדר. וזה האברך הבין בוודאי שזה אליהו הנביא שהגיע אליו בצורה גוי חוטב העצים, וכיבד אותו בכבוד גדול, וכיבד לשבת, וכיבד אותו בכוס של אליהו, ומזו לו כוס גדול של יין לשתות, ולאחר ששתה הגוי, בירך אותו בפולנית בהתלהבות גדולה, וענה האברך אמן על ברכת אותו גוי, ואח"כ חטף ושתה שיירים מכוסו של 'אליהו הנביא'. ואח"כ יצא הגוי לדרכו. וחזר האברך ללימודו בהרגשת התעלות ושמחה שזכה לגילוי אליהו הנביא, אשרי מי שראה פניו בהקיץ, וגם זכה לקבל ממנו ברכה.

במהמשך היום פגש אותו הגוי את חותן האברך הנ"ל, שהכירו היטב, וסיפר לו איזה חתן טוב יש לך, היום לפנות בוקר רציתי לחמם עצמי קצת, ונכנסתי לבית חתנך, ותיכף כיבד אותי בכוס גדול של יין וכו'. והנה אותו האברך לא יכל להתאפק מלספר שהיה לו גילוי אליהו [כמו שכתב בהקדמת השב שמענתא שגם אם יזכה אדם לעלות לשמים ולשמעו תורה ממתיבתא דרקינא, לא יוכל להשיב נפשו לפני שיספר לחבירו מה שזכה לראות כשעלה למעלה וכו'] ואכן סיפר לחותנו את הסוד שזכה היום לפנות בוקר לגילוי אליהו. תיכף ששמע חותנו את דבריו, קפץ ממקומו כנשוך נחש, גואלד, הרי זה לא היה הגוי חוטב העצים, הרי שתיית יין נכר רחמנא ליצלן, עכשיו צריך להכשיר את כוס של אליהו.

כשסיפר הדברי חיים זאת המעשה, שאל מדוע נכשל האברך בחטא כזה, הרי כתב בשו"ע כשסיפר הדברי חיים זאת המעשה, שאל מדוע נכשל האברך בחטא כזה, הרי כתב בשו"ע יו"ד ברמ"א מי שנכשל בין נסך צריך להתענות כמה וכמה תעניות לכפר עוונו שנכשל בשוגג בין נסך. וענה שכיון שעלה בדעת האברך שהוא ראוי לגילוי אליהו הנביא, הרי אמרו בגמ' סוטה שכל מי שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה, ומדה כנגד מדה, כיון שהיה גס רוח מעין ע"ז, סיבבוהו משמים שיכשל ממש בין נסך. כי אסור לאדם ללכת בגדולות ונפלאות למעלה ממדרגתו, כשהוא עניו ושפל ברך אין עולה על דעתו שהוא ראוי לגילוי אליהו.

בזה מיישב הקלויזנבורג רב את לשון הפסוק הנ"ל, הגם שאסור לנו לדבר על דור המדבר ועל דור באי הארץ, אין לנו שום השגה בעוצם מעלתם, אך בדרך מוסר "ל שאכן לאחר שכבר כלו מתי מדבר ונשארו רק הדור באי הארץ, עלה בדעתם שאנו אין אנו כמו אבינו וזקננו וכלב עמדו בניסיונות המדבר, ונאמר בהם 'ארבעים שנה אקוט בדור ואומרו עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי', אמתו כן חזקים וראויים להכנס לארץ ישראל. ואנחנו בבחינת 'עדה שלימה', חסידים ואנשי מעשה בלי חסרונות. וכיון שלא הרגישו בענוה ושפלות הרוח, באותו רגע ובאותו פסוק כבר הם מכונים 'וישב העם בקדש', וכבר ירדו ממדרגתם. ומתה מרים הצדקנית. כמ"ש בחובות הלבבות שער התשובה פ"ח שמי שהוא שלם ומושלם, אז צריך להתירא מאד מהנסיגות שיש למי שחושב שהוא שלם. כמו שאמר החכם לתלמידיו, אם לא היה לכם חטאים, הייתי מתיירא ממכם יותר מהעבירה שהיא גדולה מכל העבירות, והוא עוון הגאות. כי כשיאדם חטא, ולא התפלל כראוי, הרי מסתובב כשפל ונכנע, אך כשמצליח ועולה, ורחב לבבו, אזי צריך מאד להזהר מאוהו.

וחז"ל דרשו 'ולא היה מים לעדה', שלא היה להם תורה. ובגמ' דרשו 'למה נמשלה תורה למים' שהולכת ממקום גבוה למקום נמוך, כמו שלמדו חז"ל משירת הבאר, ומבמות הגיא, מי שהוא נמוך וקטן, אצלו מאיר אור התורה. מאן דאיהו רב איהו זעיר, ומאן דאיהו זעיר איהו רב. (הגרמ"י רייזמן)

להקדישני (כ, יב)

כל יהודי, בכל גיל ובכל מצב, יכול לקדש את השם, ולגרום לריבוי כבוד שם שמים בעולם. זאת נלמד מהמכתב שקיבלנו מת"ח ירושלמי, המתגורר באחת הסכונות החרדיות, והוא מעיד על טהרתם וקדושתם של ילדי ישראל, ועל רצונם להתקרב לבוראם ולקדש את שמו.

הקב"ה בירך אותי, במשפחה גדולה, כותב הת"ח הירושלמי, וכידוע לכל הורה - כשרונותיהם של הילדים אינם שווים, ויש כאלה שבניגוד לאחיהם, התופסים כל דבר במהירות, לוקח להם לפעמים זמן רב להבין את הנאמר.

בין ילדיי יש אחד שגם אם לא הייתי מגדיר אותו כקשה הבנה, אבל ברור שביחס ליתר הבנים שלי, הוא טיפוס לא כשרוני בעליל. אנחנו, כהורים, מקפידים להתייחס אליו, ואל אי ההבנה שלו, ב...הבנה, ויודעים את המינוח המדויק מתי לעודד ומתי לדרבן, ומתי לעשות גם את ההיפך.

אבל האחים שלו, גם אלה הגדולים ממנו וכמובן שגם הצעירים, לא בדיוק מודעים לבעיה, ופעמים רבות יוצאים שהם לועגים לו. הם אינם עושים זאת מרוע לב, אבל לפעמים כאשר מתקיים דיון על השלחן בסעודות השבת, והוא אינו קולט את המדובר, הם מכנים אותו בצורה ספונטנית בכינויים לא הכי נחמדים, הגורמים לו בושה.

גם כאשר לא מדובר בוויכוח משפחתי, ליד השלחן, אלא סתם בחילופי דברים בין האחים, ובפולמוס הרגתי המתנהל בכל בית בישראל, הוא אינו מפגין כישורי הבנה מבורכים, ואז באות התגובות הטבעיות כמו 'אתה טיפש', 'אי אפשר לדבר איתך על שום דבר', ואלה עוד התגובות הנחמדות...

למותר לציין שגם בלכתו לחיידר, סופג הילד מנה גדולה של עלבונות מחבריו, הלועגים לו כאשר הוא אינו קולט את הנלמד בכיתה, ושואל שאלות שאינן חכמות. אם בבית, אצל האחים, המצב הוא כזה, על אחת כמה וכמה שילדי הכיתה מלעיגים עליו ומזלזלים בו.

לקח מאלף כל הורה

כדאי לציין שהילד עצמו אף פעם לא הגיב לכינוי הגנאי, אלא המשיך בשגרת חייו כאילו לא אירע דבר. ניתן היה לזהות בכך את תכונות נפשו הענוגות, בהן התברך מן שמיא, עד שגם אנחנו, כהורים, התפעלנו ממנו מאד.

והנה, בחודשים האחרונים - ממשיך הת"ח במכתבו - הבחנתי שכל פעם כאשר הילד הזה סופג עלבון ממאן דהוא, הוא לוחש דבר מה בפיו. ניסיתי לשמוע מה הוא אומר, אך כיון שהמלים יוצאות מפיו בלחש גמור, אינני מצליח לקלוט אף מילה.

בתחילה גם שמתי לב שהוא עושה זאת דוקא כאשר פוגעים בו. אך כאשר הרגשתי בכך, הדבר גרם לי לפליאה, והחלטתי לגשת אל הן, ולשאול אותו על כך.

והבן השיב, ומתשובתו יכולתי ללמוד באיזו דרגה רוחנית נפלאה הוא מצוי. צריך לזכור שמדובר בילד בגיל 9, ולכן נדהמתי להיווכח בעוצמה הרוחנית שלו, ובעצם - יש כאן לקח מאלף לכל הורה, שיידע שאסור לזלזל באף ילד מילדי, וגם אם הוא איננו כשרוני במיוחד, הקב"ה טבע בו תכונות אחרות שבהן הוא יכול להעלות את עצמו לפסגות שיא, לא פחות מכל ילד כשרוני אחר. והדברים פשוטים.

הילד סיפר לי, בשפתו הטבעית והילדותית, שכאשר היה בבית הכנסת הזדמן לידי הספר 'עלינו לשבח', שבו הובא דבר מופלא ממון הר"ח קניבסקי שליט"א, והוא, שכאשר פוגעים בהודי, ומעליבים אותו, והוא אינו מגיב, ומכניס את עצמו על ידי כך לחבורת הקודש של 'הנעלבים ואינם עולבים' - זה הומו הטוב ביותר לבקש ממנו ברכה.

במאמר מוסגר נציין שאכן הבאנו שם כמה סיפורים על אנשים שנושעו בצורה על טבעית, לאחר שחיפשו אדם העונה על התואר הני"ל, וביקשו ממנו ברכה.

הדבר הזה שהופיע בספר נכנס עמוק עמוק אל תוככי לבי, הוסיף הילד ואמר, גם מפני שמי שאמר את זה הוא אחד מגדולי הדור, וגם משום שהבנתי את עומק העניין, וידעתי - מנסייני האישי - איזה זכויות עומדות לאדם שנעלב ואינו משיב מלחמה למעלבו. וידעתי גם ידעתי כמה זה קשה, ולכן הבנתי את כוח הברכה שיש ברגעים אלה בפיו של אותו נעלב.

ולפתע פתאום, המשיך הילד, הרגשתי את עצמי מאושר מאוד... מאושר, על כי ניתן בידי כוח עצום ורב, שאין לאנשים אחרים... שהרי אני 'זוכה' מדי יום לקיתונות של גנאי, וכל פעם כאשר איני מגיב להעלבות הללו, ומכליל את עצמי בין אלה הנעלבים ואינם עולבים', הרי יכולתי לברך את כל מי שזקוק לישועה.

משהגעתי למסקנה זו, נכנסה בליבי אש קודש ורצון עז לסייע לאנשים אומללים על ידי כוח הברכה שלי. נכון שאנשים לא מגיעים אליי כדי שאברך אותם, אבל הרי יש בכוחי לעשות זאת גם בלי שהם יבואו אליי, וגם בלי שידעו כלל שאני מברך אותם... ואז התחלתי לאסוף את כל המודעות על שמותיהם של החולים הללו בבתי הכנסת, ומתוך העיתונים, ואני משנן את השמות הללו בעל פה (מדמהים!!! ילד בן 19!!!) וכשפוגעים בי, וכדרכי איני מגיב, ואני מתפלל מיד להשי"ת שירחם על החולים הללו. אני יכול להעיד על עצמי, מסיים הת"ח את מכתבו, שכאשר שמעתי את הדברים יוצאים מפי הילד שלי, חשבתי שאני מתעלף... אם גם עד היום הערכתי אותו במאוד על המאמצים שהוא עושה להביא את החומר הנלמד בכיתה, ועל כך שהוא אינו מגיב לכינויים הפוגעניים, היום אני יודע שיש להעריכו בכפלי כפליים.

לדעתי כדאי מאוד לפרסם את הדברים, ללמד לבני ישראל קשת, ולהודיע ולהיוודע שלכל יהודי יש תפקיד מיוחד בעולם, ותכונות נפש ייחודיות שאף אחד לא יוכל לקחת אותן ממנו, ואם כל אחד יצא אל כישוריו הוא, וישתדל לקדש בהם את שמו יתברך, כל העולם שלנו יהיה נראה אחרת. (ברוכי נפשי)

"דאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל" (ברכות סג):

נשמע ארבעה פשטים על דברי חז"ל: "אדם כי ימות באהל - אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה". ראיתי דבר התעוררות בשם כ"ק הרבי מוויז'ניץ (שליט"א) [זצ"ל]:

"כי לא ידע האדם את עיתו" זו הנהגת שמים - אדם לא ידע מתי ימות. דוד המלך ביקש מהקב"ה "הודיעני" ה' נאות לגלות לו רק משהו אחד, כי ימות בשבת, יותר מכך אין אפשרות לגלות - "באינו שבת לא הודיעני". ואדעה מה חדל אני - אמר לו: בשבת תמות" (שבת דף ל')

נתאר, מה היה אילו לא היתה גזירה כזו - שלא ידע האדם את עיתו - אלא, היינו מקבלים מידע מדויק באיזה יום כל אחד ימות, מה אדם היה עושה באותו יום? "הרי הפרזיזיר ריק?", היה חושב לעצמו ורץ לקנות כמה עגבניות ומלפפונים ושזיפים, "גם בבנק צריך לסדר כמה עניינים בחשבון" ומזדרז לבנק לפני שיוסגר, כן?! האנאם?! חס ושלום! לא עגבניות, לא בנק ולא בנות - כי "היום, היום האחרון שלי, אוי! מחר אין", והיה תופס בכל כוחו כל שניה. "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה" אם יחשוב תמיד שמא אני הולך למות - ממית עצמו עליה - ממילא אין לי רגע מיותר וזמן של בטלה וכך התורה מתקיימת בידו.

כי ימות - בשעת מיתה

הגמ' דורשת עוד "אדם ימות באהל - אפי' בשעת מיתה יעסוק בתורה" גם באותה שעה, אפילו באותם רגעים צריך ללמוד. על החתם סופר מסופר כי לפני יציאת הנשמה נכנסו ה'חברא קדישא' לחדרו, הם דיברו ושוחחו בקול לגבי כמה עניינים לפתע שמעו את קולו "מדוע מפריעים לי?! (אני כעת באמצע הלימוד), וואס שטערן זיי?"

הגמ' א"א נפטר בסוכות כי יתנו לי לראות אין נראה שם בקומה שניה לבעלה (במחלקה להכניס רופא לחדרו ועל פי לשון הרמב"ן "מה לרופאים בבית יראי ה"א אך יומיים לפני הסתלקותו, כאשר בני הבית ביקשו בתחנונים שיאות להכניס רופא, הבין כי בני המשפחה בצער רב, הסכים, למענם, שיכניסו רופא. הרופא טיפל בו עד פטירתו. שתיים לפני פטירתו נכנס אחד התלמידים ושאל את הרופא "איפה זה אוהו?" כמי ששואל מה מצבו. הגביה הרופא את ראשו: "איפה זה אוהו, אתה שואל? במסכת כלים... אני שומע שהוא חוזר כעת על משניות ממסכת זו" אפילו בשעת מיתה יעסוק בתורה! - "ימות באהל".

הוא ימית עצמו אם יחיה באוהל

לצערי נאלצתי לשהות רבות בארצות הגולה, ולנסוע הלוך חזור פעמים רבות, כמובן שנסעתי במטוס.

באירורן למעלה ישנה "מחלקה ראשונה" - למטה, צפוף מאוד. כיון שלכל מקום יש משמעות של כסף - הם מרבים במקומות ומצופפים, אבל למעלה - אוהו! לכל אחד חרסה עם חמש וחצי קפיצים, יש אוירונים ממש כמו בני מלכים - לכל אחד יש רשות היחיד בפני עצמו, פלאי פלאים - מלכות דיג. ויהי היום, פעם אחת, ביקשתי רשות מאחד האחראים כי יתנו לי לראות אין נראה שם בקומה שניה לבעלה (במחלקה ראשונה). אמרו לי שם יושבים ה'בעסערע מענטשן'... ביקשתי והשגתי אישור לרגע קצר. עליתי. ראיתי כי אכן לא רע שם, נישט קשה... ירדתי למטה ופגשתי יהודי שהכרתי אותו קצת, איש אמיד ובעל יכולת. הייתי קצת בהתפעלות מההבדל הקיצוני המשמעותי בין המחלקה העליונה לעומת התחתונה, ופניתי אליו: "אתה יושב פה?! מילוא אני וכמותי, אבל אתה כן יכול להרשות לעצמך להוסיף כסף ולקנות מקום יותר מרווח עם כורסא וכו'" ואכן מה זה בשבילי עוד כמה מאות דולרים.

הוא הביט עלי והגיב בתרועה (באדיש): "וכי חסר דעה אני, האם אתה חושב כי אני משוגע?!"

"למה משוגע, חלילה, הרי למעלה כל כך טוב?" שאלתי.

"כמה זמן נוסעים כאן שתיים עשרה שעות או שלוש עשרה - כולל ההפסקה בהולנד, אנו מתעכבים בדרך עוד שעה. וכי לשם כך אזורק סכום כזה של כסף (נקב בסכום) וכי

משוגע אני, האם כדאי?! בשלמא אם היית אומר לי על נסיעה שבועיים למיאמי ביץ' נ, אז הייתי חושב ומבין..."

אמרתי לעצמי, רגע רגע, שבועיים למיאמי ביץ' אף הם כלום - חולפים עוברים, ואם מתבוננים מעט מבינים, כי כל שבעים השנים חולפות עוברות. תחשבו נא - מביטים עשר שנים אחורנית, היכן הן נעלמו לכם - חלפו והלכו כחלום יעוף, וכמה עשר שנים יש בכלל חיי האדם, שבע פעמים אותן עשר שנים שעברו כחלום יעוף. זה העולם! וכפי שאמר אותו עשיר "וכי אני חסר דעה, להשקיע כל כך בשבילי זמן קצר כזה?" לכן כדאי להכין רק לקביעות לא רצויה.

התורה אומרת אדם כי ימות באהל, היכן אדם מת? באהל בביתו הארעי כלומר העולם הזה, אבל שם - בעולם הבא אין מות, הכל קבוע ואיתן "כי הולך אדם אל בית עולמו" בית! מצבו קבוע בבית.

רבותי. שם זקוקים לסלון טוב, כלים נאים ודירה נאה. אך כאן באהל הארעי, אין צורך להשקיע. כי אנשים חכמים לא משקיעים בארעי.

ידוע מה שהפחץ חיים השיב לאותו תייר שביקר בביתו:

אמרו לו לאותו תייר כי הוא עתיד להיכנס לבית גדול הדור - רבן של ישראל, כאשר נכנס ראה כי ממש גיפערלאך (נורא), במקום כיסאות - יושבים על ספסלים, בית פשוט וכן... "וכי כן נאה ויאה?! השתומם הוא ושאל את החפץ חיים:

"רבי יש דבר שמאד מעיק לי, תראה באיזו דירה אתה חי ובאילו הריטים אתה משתמש, מדוע?"

"במה באת עד ראדין?", שאל החפץ חיים במתק לשונו, "על מה ישבת ברכבת שנסעת בה עד אישישוק? (משם היו נוסעים בעגלה עד ראדין) וכי היה לך ברכבת מזונו מפואר? א"כ מה לך להתלונן עלי בשעה שגם אתה ישבת כך בקרון?!"

צחק העשיר: "זו נסיעה בסך הכל. שהרבי יבוא אצלי לבית, וכבר יראה מה יש לי - על מה אני ישן, יושב, ומה אני אוכל, רכבת היא סך הכל דורך פארנדיג - בנסיעה עוברת." "גם אני בסך הכל בנסיעה... תשעים שנה בנסיעה" סיים החפץ חיים, ופני העשיר נבוכו.

כאשר יודעים כי אנו ב"אהל" ארעי - לא עושים עסק מהעולם הזה, מכינים כורסאות לעולם הקבוע.

הרבי ר' שלום המחיש פעם, פלאי פלאים נורא. על פלוני שהחליט לצאת לגור באמריקה, הנסיעה כידוע, ארכה כמה חודשים באוניה. הבין אותו מהגר כי באמצע הנסיעה תהיה תחנה של שבועיים בצרפת "כיצד אסתדר שבועיים בשפה כל כך קשה" - צרפתית הרי קשה לקלוט: לו, לו, לו, טוב החליט, "אלמד יומם ולילה צרפתית" והיה שומד וטוב לוב.

לעג לו אחד מחבריו "איפה הראש שלך? וכי אנגלית אתה כבר יודע, הרי סוף סוף אחרי אותם שבועים הינך נוסע לאמריקה. שם תגור. וכי כבר למדת אנגלית?" "טוב, אך היכן אהיה קודם. הלא בצרפת, א"כ קודם אעשה הכנות לצרפת, אח"כ נכין כבר בשביל אמריקה" השיב ב"חכמתו". הבנו? כל שלושת החדשים היה עסוק עם הלו לו לו, צרפתיים. מילה באנגלית לא ידע. בשביל השבועיים הכין ולשבועים שנה לא הכין, גיוראלדיג, אה, ישמע חכם ויוסף לקח.

"עכשיו אני מת - אח"כ אחזור לחיים"

על הפסוק הזה אדם כי ימות באהל - "אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה", אמר החפץ חיים דבר פרקטי כל כך. תיבל את דבריו במעשה:

היה יהודי שהחליט "עד כמה אני חייב לעשות לעולם הזה, הבה נכין ג"כ לעולם הבא". נו, מה עושים? הנה, חשב לעצמו "בבית הכנסת הקרוב מתקיים שיעור בין עשר לשתיים עשרה בבוקר אלך לשם". טוב, מה עושים עם החנות? התחילו הספיקות. "אבל, אני רוצה לדאוג לתכלית. אני הולך לשיעור!" החליט. זהו. כך עשה. והדבר נמשך שבועות וחודשים ולא נודע שום דבר.

יום אחד אשתו היתה צריכה לדבר איתו בשעה עשר וחצי בבוקר, היא הגיעה לחנות, והוא אינו, "מסתמא היה צריך ללכת רגע" חשבה. דבר נורמלי הקורה. המתניה שעה ארוכה ואינו חוזר. ממתניה, מחכה חצי שעה, שעה, שעה וחצי - עד שתיים עשרה! והנה הוא הגיע. "איפה היית? לא ידעתי היכן לחפש, ודאגתי כל כך!"

"מה הפירוש, איפה היית? כל יום זה כך - יש כאן ממול בית כנסת, יש שיעור ולומדים תורה מעשר עד שתיים עשרה - אני שם".

היא תפסה את הראש, "וכי יצאת מדעתך, חסר משוגעים אנכי? באמצע היום! תראה מה הולך כאן! הכל חי ותוסס, מרויחים! עושים כסף! ואתה סוגר באמצע?! היא החלה לעשות סקנדל "וכי ידוע לך כמה קונים היו והלכו בפחי נפש?" צעקה בסערה.

רגע, רגע, פנה אליה, לא לצעוק, הרגעני, יש לי משהו להגיד לך. "נו, בסדר". רצוני לשאול אותך שאלה:

מה היה אם במקום לבוא לכאן בעשר ורבע, היית מקבלת טלפון הביתה כי רחמנא ליצלן בעלך קיבל אירוע, ולקחו אותו לבית החולים... ודאי היית ממחרת לבית החולים - מתרוצצת ממקום למקום, טיפול נמרץ וכו', אחרי חצי שעה מודיעים לך בחוץ ש'ברוך דיין האמת', הוא כבר לא חי. וכי גם אז היית נכנסת וצועקת לעומתי: "האם מצאת לך זמן עכשיו באמצע היום למות, וכי כעת מתים? תעשה את זה בשש, שבע ערב, תראה מה נעשה בחנות עושים כאן כסף!..." היית מבינה כי ה' ישמור - הוא מת! מה אפשר לעשות, הרי אינך חסרת דיעה. לכן, מה אפשר לעשות - משעה עשר בבוקר עד שתיים עשרה - אני מת! ("אדם כי ימות"), וכי איכפת לך כי בשתיים עשרה אני קם לתחיית המתים...

פלאי פלאים!

בזכות הציבור נזכרתי במעשה, מעשה שהיה! יהודי יקר, ר' דוד גליק ז"ל - היתה לו חנות של 'טפטים' מול איצקוביץ. מידי יום לקראת השיעור (של רבי שמחה קסלר זצ"ל) היה נועל את החנות והולך ללמוד.

הנה ערב אחד, רבע שעה לפני השיעור נכנס אדם ואמר שיש לו כמה עסקאות - רצונו לקנות כחך, שטפים שונים (הוא מצפה קירות של מוסד שלם וכו'). "רגע אדוני, יש לי בסך הכל רבע שעה, ואני רואה מצפה הולך על גדול, ורבע שעה לא תספיק, אזי אני מבקש ממך, תעשה את זה מחר".

"לא! לא! תן לי" התנון, לא שמע להפצרותו והתחיל את הביצוע. הוא הוריד לעצמו גלילים, ומיד היה נראה כי אכן הוא קנין רציני, הוא עתיד לרכוש 'חתיכה הראויה להתכבד... טוב, השעה התקרבה.

"אתה זוכר מה אמרתי לך - בשבע אני סוגר!" אמר לו ר' דוד.
"מה אתה מאייץ בי סתם, זו קנייה דחופה, תעזוב אותי".

"אני סוגר!" הכריז ר' דוד.
"הקונה עלה שוב למעלה והוריד סליל, בחר חמישים מטר ועוד צבע אחד, אני זקוק לעוד כמה צבעים".

השעה שבע הגיעה "אדוני, אני סוגר את החנות!".
"רגע, מה אתה עושה לי בשום אופן!"

"טוב, אתה יודע מה, אני רואה כי רק לבחור גוונים וצבעים יקח לך עוד שעה, א"כ, לא איכפת לי, קח את המפתח ושיאר בחנות תעשה כבתוך שלך, תבדוק, תמדוד ואני אשוב עוד שעה וחצי, כי לשיעור אני הולך בכל מחיר! לשיעור של הרב שלי".

"מה פתאום אתה נותן לי מפתח?!" (הוא הרי לא מכיר אותו כלל) הביט עליו בצורה משונה, "אתה הולך להשאיר בידי את המפתח?!" (הרי אפשר לרוקן את כל החנות ושיאר בשן ועין). אך ר' דוד כבר בדרך החוצה הושיט לו את המפתח.

ר' דוד יוצא, עולה על האופניים בחוץ לנסוע.
כאשר עלה לאופניים, האיש דילג אחריו.

"הלו, רגע אחד!" קרא.

"אין רגע, אני נוסע זהו".

"לא רק רגע על השעון".

"טוב, מה אתה רוצה?"

"אני לא קונה שום דבר, אני מ'מס הכנסה' לביקורת לבדוק את נאמנותך,

"אני רוצה להגיד לך אדם שבשביל לא להפסיד שיעור מוכן להסתכן כל כך, לוותר כל כך, וגם לתת מפתח, אין לך היום שום ביקורת, הכל חלק. כל הכבוד לך!" מעשה שהיה!
"אדם כי ימות באהלו!"

ה' יעזרנו, ישמע חכם ויוסף לקח.

הגר"ח מבריסק זצ"ל באחת מדרשותיו פירש את הפסוק כנ"ל, והוסיף תוספת נפלאה וכה אמר: יותר מזה כלול במאמר זה, כי הנה דמיינו לעצמכם שיום אחד הוחלט בשמים להרשות לכל הנפטרים לקום למשך שעה אחת מקבריהם, ובאותה שעה רשאים הם לעשות כרצונם. כשהדבר נודע בעוה"ז באו כולם לבית הקברות להפגש עם יקיריהם ולדרוש בשלומם. אך מיד שהקברים נפתחו קמו כל הנפטרים מקברם ורצו במהירות הבזק לבתי המדרשות וישבו ללמוד בהתמדה עצומה ונוראה, ולא רצו להביט ולדבר עם שום אדם בעולם.

זוהי כוונת חז"ל 'אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה' כלומר אין התורה מתקיימת רק אצל מי שמתייחס לזמן בעולם הזה כמו זה שניתנה לו ההזדמנות לקום מקברו לשעה קלה והוא רץ לבית מדרש...

(אוצרות התורה)

זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט, יד)

"אדם כי ימות באהל" - באהלה של תורה. אין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה. כל זמנו, כל כחותיו, כל מייניו - בתורה הקדושה, תורת חיים.

בצעירותי למדתי בישיבה קטנה של פוניבז'. פעם בא הרבי רבי שלום שבדרון זצ"ל למסור 'שמועס' לבחורים, ובתוך הדברים סיפר את הסיפור הבא. הוא אמר שהבריסקע רב אמר שאת הסיפור הזה צריך ללמוד בחברותא! הוא שמע את הסיפור הזה מרבי חיים בריסקער, ששמע מה'בית הלוי', ששמע מרבי איצלקע וואלוזינר, ששמע מרבי חיים וואלוזינר - תלמיד ה"שגאת אריה".

וכך סיפר:

כידוע, ה"שגאת אריה" היה עורך גלות. היה לבוש כעני ואביון, נודד מעירה לעירה ומתאכסן בבתי יהודים שהלינו אותו בביתם ונתנו לו מעט אוכל. כמוכן, איש לא הכירו, כולם סברו שהוא איש פשוט.

פעם התאכסן אצל משפחה אחת. נתנו לו לאכול צלחת מרק. בעודו שקוע בעולמות עליונים נשפך מעט מרק על השולחן. כעסה בעלת הבית והתחילה לגעור בו: "מדוע לכלכת את המפה, אתה לא שם לב איך אתה אוכל?!"...

צעקותיה של האשה העירו אותו ממחשבותיו והחזירוהו לקרקע המציאות. הוא שאל לפשר הצעקות, ואמרו לו שהן כוונת כלפיו... הוא לא הבין על מה ולמה, ובעלת הבית שבה והסבירה לו...

כששמע זאת, התנצל על מעשהו, קם מהשולחן, הודה למארחיו על הכנסת האורחים, נטל את שקו ובו מעט ממתלטליו - ועשה דרכו לשוב לעירו. קץ לגלות! תלמידיו הופתעו לראותו שוב מהגלות מהר מן הצפוי. ובקשו לדעת מה הסיבה שקיצר את גלותו.

סיפר להם את המעשה באותה בעלת הבית שגערה בו על ששפך מעט מרק והכתים את מפת השולחן, ואמר כי בעקבות זאת גזע את גלותו.

תמהו התלמידים: "רבינו, תורה היא וללמוד אנו צריכים. ממה נפשך, אם יש צורך בגלות, וכי בגלל צעקה אחת של איזו בעלת בית שמים קץ לגלות?! וביותר קשה, הרי כלכלת כל הגלות היא לשבור את המידות ולסבול בושות ובזיונות, ומה זו גערה של איזו בעלת בית לזאת כל הסבל והבזיונות שעוברים בגלות?"

אמר להם: "אסביך לכם פשר הענין. כשאני יוצא לגלות, כל זמני מוקדש לתורה ולעבודת ה'. זה עיקר מעלת הגלות. והנה, כשאותה בעלת בית צעקה עלי, באותו רגע הופרעתי מלמדתי. נאלצתי להפסיק את עיוני בתורה ולברר את פשר הצעקה. ואם גלות גורמת לביטול תורה - אין לה ערך! על כן, תכף ומיד הפסקתי את הגלות ושבתי לעירי, לבית המדרש".

מה זה 'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"? כל כולו שקוע בתורה, מנותק לגמרי מהמציאות הארצית. ותוך כדי כך נפסק חוט המחשבה שלו לרגע אחד - זה ה'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"! והביטול תורה הזה של רגע אחד הוא סיבה מספקת לחסל את הגלות ולשוב הביתה!

למה זה 'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"? כל כולו שקוע בתורה, מנותק לגמרי מהמציאות הארצית. ותוך כדי כך נפסק חוט המחשבה שלו לרגע אחד - זה ה'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"! והביטול תורה הזה של רגע אחד הוא סיבה מספקת לחסל את הגלות ולשוב הביתה!

"לא! לא! תן לי" התנון, לא שמע להפצרותו והתחיל את הביצוע. הוא הוריד לעצמו גלילים, ומיד היה נראה כי אכן הוא קנין רציני, הוא עתיד לרכוש 'חתיכה הראויה להתכבד... טוב, השעה התקרבה.

"אתה זוכר מה אמרתי לך - בשבע אני סוגר!" אמר לו ר' דוד.
"מה אתה מאייץ בי סתם, זו קנייה דחופה, תעזוב אותי".

"אני סוגר!" הכריז ר' דוד.
"הקונה עלה שוב למעלה והוריד סליל, בחר חמישים מטר ועוד צבע אחד, אני זקוק לעוד כמה צבעים".

השעה שבע הגיעה "אדוני, אני סוגר את החנות!".
"רגע, מה אתה עושה לי בשום אופן!"

"טוב, אתה יודע מה, אני רואה כי רק לבחור גוונים וצבעים יקח לך עוד שעה, א"כ, לא איכפת לי, קח את המפתח ושיאר בחנות תעשה כבתוך שלך, תבדוק, תמדוד ואני אשוב עוד שעה וחצי, כי לשיעור אני הולך בכל מחיר! לשיעור של הרב שלי".

"מה פתאום אתה נותן לי מפתח?!" (הוא הרי לא מכיר אותו כלל) הביט עליו בצורה משונה, "אתה הולך להשאיר בידי את המפתח?!" (הרי אפשר לרוקן את כל החנות ושיאר בשן ועין). אך ר' דוד כבר בדרך החוצה הושיט לו את המפתח.

ר' דוד יוצא, עולה על האופניים בחוץ לנסוע.
כאשר עלה לאופניים, האיש דילג אחריו.

"הלו, רגע אחד!" קרא.

"אין רגע, אני נוסע זהו".

"לא רק רגע על השעון".

"טוב, מה אתה רוצה?"

"אני לא קונה שום דבר, אני מ'מס הכנסה' לביקורת לבדוק את נאמנותך,

"אני רוצה להגיד לך אדם שבשביל לא להפסיד שיעור מוכן להסתכן כל כך, לוותר כל כך, וגם לתת מפתח, אין לך היום שום ביקורת, הכל חלק. כל הכבוד לך!" מעשה שהיה!
"אדם כי ימות באהלו!"

ה' יעזרנו, ישמע חכם ויוסף לקח.

הגר"ח מבריסק זצ"ל באחת מדרשותיו פירש את הפסוק כנ"ל, והוסיף תוספת נפלאה וכה אמר: יותר מזה כלול במאמר זה, כי הנה דמיינו לעצמכם שיום אחד הוחלט בשמים להרשות לכל הנפטרים לקום למשך שעה אחת מקבריהם, ובאותה שעה רשאים הם לעשות כרצונם. כשהדבר נודע בעוה"ז באו כולם לבית הקברות להפגש עם יקיריהם ולדרוש בשלומם. אך מיד שהקברים נפתחו קמו כל הנפטרים מקברם ורצו במהירות הבזק לבתי המדרשות וישבו ללמוד בהתמדה עצומה ונוראה, ולא רצו להביט ולדבר עם שום אדם בעולם.

זוהי כוונת חז"ל 'אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה' כלומר אין התורה מתקיימת רק אצל מי שמתייחס לזמן בעולם הזה כמו זה שניתנה לו ההזדמנות לקום מקברו לשעה קלה והוא רץ לבית מדרש...

(אוצרות התורה)

זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט, יד)

"אדם כי ימות באהל" - באהלה של תורה. אין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה. כל זמנו, כל כחותיו, כל מייניו - בתורה הקדושה, תורת חיים.

בצעירותי למדתי בישיבה קטנה של פוניבז'. פעם בא הרבי רבי שלום שבדרון זצ"ל למסור 'שמועס' לבחורים, ובתוך הדברים סיפר את הסיפור הבא. הוא אמר שהבריסקע רב אמר שאת הסיפור הזה צריך ללמוד בחברותא! הוא שמע את הסיפור הזה מרבי חיים בריסקער, ששמע מה'בית הלוי', ששמע מרבי איצלקע וואלוזינר, ששמע מרבי חיים וואלוזינר - תלמיד ה"שגאת אריה".

וכך סיפר:

כידוע, ה"שגאת אריה" היה עורך גלות. היה לבוש כעני ואביון, נודד מעירה לעירה ומתאכסן בבתי יהודים שהלינו אותו בביתם ונתנו לו מעט אוכל. כמוכן, איש לא הכירו, כולם סברו שהוא איש פשוט.

פעם התאכסן אצל משפחה אחת. נתנו לו לאכול צלחת מרק. בעודו שקוע בעולמות עליונים נשפך מעט מרק על השולחן. כעסה בעלת הבית והתחילה לגעור בו: "מדוע לכלכת את המפה, אתה לא שם לב איך אתה אוכל?!"...

צעקותיה של האשה העירו אותו ממחשבותיו והחזירוהו לקרקע המציאות. הוא שאל לפשר הצעקות, ואמרו לו שהן כוונת כלפיו... הוא לא הבין על מה ולמה, ובעלת הבית שבה והסבירה לו...

כששמע זאת, התנצל על מעשהו, קם מהשולחן, הודה למארחיו על הכנסת האורחים, נטל את שקו ובו מעט ממתלטליו - ועשה דרכו לשוב לעירו. קץ לגלות! תלמידיו הופתעו לראותו שוב מהגלות מהר מן הצפוי. ובקשו לדעת מה הסיבה שקיצר את גלותו.

סיפר להם את המעשה באותה בעלת הבית שגערה בו על ששפך מעט מרק והכתים את מפת השולחן, ואמר כי בעקבות זאת גזע את גלותו.

תמהו התלמידים: "רבינו, תורה היא וללמוד אנו צריכים. ממה נפשך, אם יש צורך בגלות, וכי בגלל צעקה אחת של איזו בעלת בית שמים קץ לגלות?! וביותר קשה, הרי כלכלת כל הגלות היא לשבור את המידות ולסבול בושות ובזיונות, ומה זו גערה של איזו בעלת בית לזאת כל הסבל והבזיונות שעוברים בגלות?"

אמר להם: "אסביך לכם פשר הענין. כשאני יוצא לגלות, כל זמני מוקדש לתורה ולעבודת ה'. זה עיקר מעלת הגלות. והנה, כשאותה בעלת בית צעקה עלי, באותו רגע הופרעתי מלמדתי. נאלצתי להפסיק את עיוני בתורה ולברר את פשר הצעקה. ואם גלות גורמת לביטול תורה - אין לה ערך! על כן, תכף ומיד הפסקתי את הגלות ושבתי לעירי, לבית המדרש".

מה זה 'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"? כל כולו שקוע בתורה, מנותק לגמרי מהמציאות הארצית. ותוך כדי כך נפסק חוט המחשבה שלו לרגע אחד - זה ה'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"! והביטול תורה הזה של רגע אחד הוא סיבה מספקת לחסל את הגלות ולשוב הביתה!

למה זה 'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"? כל כולו שקוע בתורה, מנותק לגמרי מהמציאות הארצית. ותוך כדי כך נפסק חוט המחשבה שלו לרגע אחד - זה ה'ביטול תורה' של ה"שגאת אריה"! והביטול תורה הזה של רגע אחד הוא סיבה מספקת לחסל את הגלות ולשוב הביתה!

במלחמת העולם השנייה, במשך כמה שנים, שהו רבני ותלמידי ישיבת מיר בשנחאי. הם חיו שם בתנאים לא תנאים, החום היה נורא ואיום. חוסר הוודאות לגבי גורלם של בני משפחותם שנשארו באירופה היה קשה. ביישיבה בקושי היו להם גמרות וספרים. אבל כל זה לא הפריע להם לקיים את האדם כי ימות באהל" דרוגה על טבעית. השקיעות שלהם בלימוד היתה מבילה.

לאחר המלחמה הם הגיעו לארצות הברית, ומשם עלו לארץ ישראל. האניה ובה רבים מתלמידי הישיבה שעשתה את דרכה במשך כמה שבועות מארצות הברית לארץ ישראל. מישוה ממוטעיים רצה לדעת היכן בדיק נמצאת האניה, האם קרובים הם לארץ ישראל. הוא ראה את ר' חיים שמואלביץ מתהלך מהורהר על סיפון האניה, ניגש אליו ושאל אותו: "אוו האלט מען - איפה אוחזים? רוצה לומר, היכן האניה נמצאת כעת.

רבי חיים שמע: "אוו האלט מען", והוא משיב לתומו: "בשמעתתא ג" - הוא אחז בשב שמעתתא...

איפה אוחזים? - בסוגיא שבה אוחזים. אין משהו אחר!

סיפר לי בן משפחה של הסטייפלר זצ"ל, שתמיד השתוקק לחטוף איתו איזו שיחה, לשמוע ממנו על שנות חברותו, איך היה בנובהרדוק וכדומה. אבל אף פעם לא היה שייך לעשות זאת. תמיד למד.

הרעבעצין של הסטייפלר היתה מכינה את המאכלים "חזון איש" [בהליתיה בקש הסטייפלר ברבי משה מרדכי שוליונגר זצ"ל להספיד. ר' משה מרדכי היה אז אברך צעיר כבן שלשים, וניסה להתחמק מזה. אמר לו הסטייפלר: "אינך צריך להאריך, תאמר רק שזכותה לשמש את אחיה הקדוש, החזון איש, במשך עשרות שנים, וגדולה שימושה יותר מלימודה"]

בימים ההם, הכל היה "אייגענע" - תוצרת בית. חלב הביאו מהמחלבה, וממנו היו מכינים חמאה. לא היו מכוונות ומכשירים. היה כלי מיוחד שבו דפקו את החלב הקרוש עד שהפיקו ממנו את החמאה. הכנת החמאה בכלי הזה היתה מלאכה קשה, והסטייפלר לא איפשר לרבנית לעשות זאת. מי עשה זאת במקומה? כמובן, הסטייפלר עצמו, שאגב, היה בעל כח.

אותו בחור ניצל את הזמן שבו היה הסטייפלר מכה בכלי שוב ושוב ומכין את החמאה. הנה, סוף סוף יש לו הזדמנות לשוחח עם הסטייפלר. כעת לא יפריע לו בלימוד...

הבחור נגש אליו ונסה לפתוח איתו בשיחה. אך הסטייפלר התנצל: "מצטער, אני כעת באמצע הלימוד..."

כן, גם כשמכינים חמאה אפשר ללמוד... להכות בכלי - ולהגות בתורה. לא רק שזה לא סותר, זה מחויב המציאות - אין זמן שהוא פנוי מתורה.

"אדם כי ימות באהל!" (יחי ראובן)

אומרת התורה: "ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמרי בחשבון ובכל בנתיה: כי חשבון עיר סיון מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מיידו עד ארנן"

את אומרת, "חשבון" היתה שייכת למלך הראשון של מואב [התורה לא מזכירה כאן את שמו], וסיון בא וכשב את המקום ממנו.

באה הגמרא במסכת חולין, ואומרת דבר שלכאורה הוא פלא, שמי שקורא אותו ברגע האחרון של צומת: **אומרת הגמרא {מסכת חולין ס, ב} - אמר ר"ש בן לקיש: הרבה מקראות שראוין לשרוף והן הן גופי תורה...**

אומר ר"ש - הרבה מקראות. יש שדומה לקוראיהן שהן ראוין לשרוף שלא היה לו לכתבם שאין להם צורך בתורה וגואי הוא לחברן עם הקדושה.

התורה נקראת 'תורה', מלשון 'הוראה'. כל פס' בה, בא להורות לנו דבר מסוים. אבל אומר כאן ר' שמעון בן לקיש, שלא רק שיש פס' שלא באים להורות לנו שום דבר, אלא שלכאורה הם אפילו מיותרים! - ומהו א' הפסוקים האלה?

אומרת הגמרא {שם} - מוצא אתה אומר {במדבר כא-כ} כי חשבון עיר סיון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב וגו' גם פס' זה נדמה כאילו נכתב ללא צורך, כי מאי נפקא מינה מהו יוצא ומה נלמד מדבר זה, ומה בא הכתוב להשמיענו? אבל גם כאן לאמיתו של דבר יש ללמוד הלה מפס' זה, וכך הוא ביאורו: דאמר להו שהרי אמר להם הקב"ה לישראל {דברים ב-ט} אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, ונמצא שהיה אסור לישראל לכבוש כלום מארץ מואב, ולכן אמר הקב"ה ליית סיון ליוקם ממואב, יבוא סיון מלך האמורי ויכבוש חלק מארץ מואב ויוציאה מידי המואבים, ועכשיו כבר אינה יותר מלך ארץ מואב, אלא ארץ סיון, וליתו ישראל וליפקו מסיחון ויבואו ישראל ויוציאהו מסיחון. והיינו דאמר וזה מה שאמר גם רב פפא: עמון ומואב טיהרו בסיחון שע"י כיבוש חלקים מארץ עמון ומארץ מואב בידי סיון, הותרה ארצם ונטהרה לישראל, שהותר להם לכבושה.

אם נשים לב לדבריו של ר' שמעון בן לקיש, נראה שכתוב "הן הן גופי תורה" - איזה "גופי תורה יש כאן?!"

הביטוי של "הן הן גופי תורה", מופיע בכמה מקומות בש"ס; מופיע בגמרא במסכת שבת {לב, א} - חניני רשב"ג אומר: הלכות קדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה; מופיע במשנה במסכת חגיגה {י, א} - הדינין והעבודות הטהרות והטמאות ועריות יש להן על מה שישמכו והן הן גופי תורה.

נשאלת השאלה - מה שייך הסיפור של סיון שכבש את מואב כדי שיהיה לישראל מקום לגור, לגופי תורה - איזה מין גופי תורה יש כאן?!

באים חז"ל ומלמדים אותנו, שאם נבין את המסר הטמון כאן, נוכל גם להגיע למסקנה אילו גופי תורה מונחים בפס' הזה.

לאחר הפס' הזה, מגיע פס' שאמר אותו בלעם בן בעור - "על כן יאמרו המשלים באו חשבון ונתנו ותכוננו עיר סיון"; את הפס' הזה אמרו אבא ובן - בעור ובלעם בנו. היות וחשבון היתה עיר כ"כ מבוצרת ומואב היה בתוכה, חשש סיון שמא לא יעלה בידו לכבוש אותה - לכן מה הוא עשה?! הזמין את בעור ואת בלעם בנו, לקלל את מואב כדי שיצליח סיון לנצח את המלחמה ולכבוש את חשבון - וזה מ"ש "על כן יאמרו המשלים" - הגיעו בלעם ובעור ועודדו את החיילים - "באו חשבון" -

תיכנסו פנימה לתוך חשבון! אתם תראו ש - "נתנה ותכוננו עיר סיון" - שהעיר הזאת תהיה לבסוף שייכת לסיון!

אם אלה הדברים, בואו ננסה להבין מה מונח מאחורי המלחמה הזאת: בכל שבת קודש, אנו אומרים מזמור בתהילים שנקרא 'הלל הגדול'; שם אנחנו מקדישים, הן לסיון והן לעוג מלך הבשן, 'כי לעולם חסדו' באופן נפרד.

נשאלת השאלה - למה לא הכניסו אותם ב'כי לעולם חסדו' של 'למכה מלכים גדלים', או 'ויהרג מלכים אדירים'?

בראש ובראשונה, לפני שניגש לביאור הדברים, עלינו להבין את המסר הטמון כאן בפרשה כפי שכתוב ר' שמעון בן לקיש; רצתה התורה לומר לנו, שהקב"ה משתמש באנשים על מנת להפיק את רצונו.

הארץ אמורה להינתן לישראל. אבל בארץ יושבים מואב וצריך לסלק אותם, לכן מביא הקב"ה את סיון 'לנקות' את המקום, כדי שישראל יוכלו לקבל אותו מאוחר יותר - וזה כוונת דברינו, שהקב"ה משתמש באנשים מסוימים, כדי להפיק את רצונו; סיון חשב שהוא מלך גדול מאוד. פתאום נכנס לו רעיון במוחו, לקום ולכבוש את העיר חשבון. אבל בעצם את כל הרעיון הכניס הקב"ה למוחו, שכל מטרתו היתה להעביר את המקום לידי ישראל, וז"ש "לב מלכים ושרים ביד ה'".

אם ככה, יש לנו כאן מסר ראשון שאומר לנו הנביא: "הכרתי גוים נשמו פנותם ... אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר ...".

אומרת הגמרא {מסכת יבמות סג, א} - א"ר אלעזר בר אבינא: אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל שנאמר {צפניה ג-1} הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם וכתתי {צפניה ג-1} אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר.

דבר נוסף, אומר הירושלמי {מסכת ברכות פ"ט ה"ד} - רבי ברכיה אמר בשם רבי לוי, על שם {תהילים צב, ט} ואתה מרום לעולם ה'. לעולם ידך על העליונה.

למה כוונת חז"ל כאן?

הקב"ה משתמש באנשים, כדי להוציא את רצונותיו אל הפועל - למה הכוונה? ישנם אנשים שרוצים לעשות פעולה מסוימת. אבל הם לא מבינים, שבעצם הקב"ה גורם להם לרצון הזה כדי לעשות את רצונו. דוגמא לזה אנחנו יכולים למצוא אצל סיון;

סיון חשב, שאם הוא יכבוש את חשבון יהיה לו יותר מעמד. אבל באה התורה ומלמדת אותנו, שבעצם הקב"ה השתמש בסיון כדי להוציא את רצונו אל הפועל - להוציא את מואב מארץ ולהכניס אליה את בני"י, וכמ"ש הירושלמי: "ואתה מרום לעולם ה' - לעולם ידך על העליונה" - הקב"ה מפיק את רצונותיו מכל אדם ואדם.

נביא כמה דוגמאות לכך:

אחי יוסף, שומעים מיוסף כמה וכמה חלומות - "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי", ומנגד אומרים לו האחים: "המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו וגו'"; לאחר מכן, הוא מגיע עם חלום חדש - "ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי".

כמובן שבעקבות החלומות הללו, מתגברת אצל האחים השנאה כלפיו; האחים יוצאים לרעות את הצאן, ויוסף נשלח ע"י יעקב אביו לראות בשלומם. ברגע שמגיע יוסף, אומרת התורה: "הנה בעל החלמות הלזה בא: ועתה לכו ונהרגוהו ושלכהו אחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתינו" ... "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמענו אחיו" - הולכים האחים ומוכרים אותו לישמעאלים, מתוך מחשבה שעצם מכירתו, תביא לסיום 'התיק' הזה שנקרא יוסף -

"מהישמעאלים הוא יגיע לכל מיני מדינות ... שם הוא יטמא בתוך הגויים, וממילא לא יהיה לו סיכוי לחזור בחזרה".

אבל כבר מלמד אותנו הירושלמי - "ואתה מרום לעולם ה' - לעולם ידך על העליונה"; לקוח הקב"ה את רצונו של האחים להיפטר מיוסף, ומוביל את יוסף ישירות אל המלוכה שלו; אמר הקב"ה: "אדרבא, ברצון שלכם אני מפיק את רצוני - דרככם אני שולח אותו ישירות למלוכה!"

אמרו איצטגניני פרעה - "ראינו שעתיד מושיען של ישראל להיוולד, והוא ילקח על המים"; מיד גזר פרעה "כל הברן הילוד היארה תשליכוהו וכל הבת" - ומה קרה מהגזירה הזאת? לוקחים את מושיען של ישראל ומרוממים אותו! - משה מוכנס לתוך תיבה ביאור, מגיעה בתיבה בת פרעה ומושה אותו משם, הוא מובא אל פרעה ופרעה מגדל אותו כדי להכשיר אותו להיות מלך; אמר הקב"ה: אתה גזרת "כל הברן הילוד היארה תשליכוהו" - אתה עוד תראה, שאתה לבסוף תגדל אותו על ברכיך!"

דוגמא נוספת שעומד עליה הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד:

יונה הנביא, מקבל ציווי מהקב"ה ללכת ולעורר את תושבי נינוה לתשובה, וכידוע, הוא מסרב ללכת;

אומרים חז"ל {ילקוט שמעוני, יונה, רמז תק"מ} - אמר יונה: אלך לח"ל שאין השכינה נגלית שם, שהגוים קרובי תשובה הם, שלא לחייב את ישראל.

הוא מגיע אל חוף הים ביפו ומחפש אניה להפליג איתה. הוא מוצא אניה, ומשלם על כל המקומות בספינה רק כדי שתצא לדרך.

אומר הנביא: "וה' הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער גדול בים והאניה חשבה להשבר" **מספר המדרש - פרשו לים, עמד עליהם רוח סערה מימינם ומשמאלם וכל האניות עוברות ובאות בשלום ובשתיקה ואתה אניה בצרה גדולה וחשבה להישבר. ר' חנינא אומר: משבעים לשון היו באניה וכל אחד אלוהו בידו ומשתחוים ואומרים: נקרא איש אל אלוהו והאל אשר יענה ויציל הוא האלהים, וקראו ולא העוילו מאומה. יונה בצרת נשמו נרדם ועף לו, בא אליו רב החובל אמר לו: אנו עומדים בין מות לחיים ואתה נרדם, מאיזה ענין אתה?! אמר לו: עברי אנכי. אמרו לו: שמענו שאלהיך גדול, קום קרא אל אלהיך, אולי יעשה לנו ככל נפלאותיו שעשה בים. אמר להם: בשבילי צרה זאת - שאוני והטילני אל הים. א"ר שמעון: עדיין לא קבלו עליהם להשליכו לים עד שהפילו גורלות ונפל הגורל על יונה, מה עשו? נטלו כלים שבאניה והשליכו לים להקל מעליהם ולא העוילו, רצו לחזור ליבשה ולא יכלו, נטלו את יונה והעמידוהו על יכתו הספינה, אמרו: רבון העולמים, אל תתן עלינו דם נקי שאין אנו יודעים מה מעשה של**

זה האיש, הטילו אותו עד ארכבותיו והים עומד מזעפו. נשאו אותו אצלם והים הולך וסוער, הטילו אותו עד טבורו והים עומד מזעפו. נשאו אותו אצלם והים עומד וסוער, הטילו אותו [עד] צאורו וכו', עד שהטילו כולו שנאמר וישאו את יונה ויטלוה אל הים ויעמד הים מזעפו.

אומר הנביא: "יומן ה' דג גדול לבלע את יונה ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות"

עומדים והאנשים על סיפון האניה בתדהמה – מעולם הם לא ראו ולא שמעו דבר כזה; כל הרעש הזה, בגלל יהודי א' שמנסה לברוח מהקב"ה!

אומרים חז"ל – וראו המלחים את כל האותות והנפלאות שעשה הקב"ה עם יונה והשליכו איש את אלהיו, שנאמר {יונה ב, ט} משמרים הבלי שוא, וחזרו ליפו ועלו לירושלים ומלו בשר ערלתם, שנאמר {א, טז} ויראו האנשים יראה גדולה את ה' ויזבחו זבח לה' וידרו נדרים, וכי זבח זבחו, אלא ברית מילה שהוא כדם זבח, ונדרו איש אשתו ובניו וכל אשר לו לאלקי יונה ונדרו ושלמו ועליהם הוא אומר: "ועל גרי הצדק". נתרגם את הדברים לימינו אנו:

אתם שבעים נוסעי האניה, מגיעים אל החוף ומספרים לכל מכריהם: "אל תשאלו מה קרה לנו בספינה! יהודי א' ניסה לברוח מהקב"ה – הקב"ה הביא זאת סערה, שבעולם איך שזרקנו אותו לים – הים נרגע!" – כמה קידוש ה', נרגם כתוצאה מזו!

השמועה הזאת מגיעה גם לתושבי יניוה; הם שומעים שהיה נביא שנשלח ליניוה לעורר אותם בתשובה, אבל סירב ללכת.

לאחר שלשה ימים, פולט הדג את יונה "תתקס"ח פרסאות ליבשה"; פתאום רואים אנשי יניוה בנאדם שנחת אצלם בחוף. שאלו כולם: "זה אתה עם הסיפור של הספינה והדג???", "כן – זה אני!"

אומר הנביא: "ויחל יונה לבוא בעיר מהלך יום אחד ויקרא ויאמר עוד ארבעים יום ויניוה נהפכת: ויאמינו אנשי יניוה באלהים ויקראו צום ויבלשו שקים מגדולם ועד קטנם" – וכולם לבסוף חזרו בתשובה.

אומר הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד – בוא ותראה, יונה חשב לברוח מהקב"ה – ומה עשה הקב"ה??? השתמש ביונה, כדי להפיק ממנו את רצונו! – "אתה לא רוצה להתנבאות על יניוה?! לא רק שאתה תתנבא, אלא מהבריחה שלך אני פיק את רצונו!", וזה מ"ש "ואתה מרום לעולם ה' – לעולם ידך על העליונה".

דוגמא נוספת, אנחנו מוצאים אצל "יוסף מוקיר שבת":

מספרת הגמרא (מסכת שבת קיט, א) – הוה הוא נכרי בשבבותיה (ליוסף מוקיר שבת) היה שכן נכרי יהודי נכסיה טובא שהיו לו נכסים רבים. אמרי ליה כלדאי אמרו החוזים בכוכבים לאותו נכרי כולהו נכסי יוסף מוקיר שבי אכיל להו כל נכסיה, יוסף מוקיר שבת עתיד לאכול, היינו, כל נכסיה יעברו אליו. הנכרי שרצה שלא יתקיימו דבריהם, אזל זבניהו לכולהו ניכסי הלך ומכר את כל נכשיו, זבן בהו מרגינתא וקנה תמורתם מרגלית יקרה מאוד אותבה בסיינייה וקבע את המרגלית בכובע שעשה לעצמו, משובץ במשכצות של זהב שבהן קבועות מרגליות. בדרך זו חשב שיוכל לשמור על עושרו. בהדי דקא עבר מברא בזמן שהיה עובר במעבורת על הנהר אפרחיה יוקא הפריח הרוח את כובעו. שדייה במיא הטילו למים, בלעיה כוורא ודג בלע את המרגלית מאורח יותר. אסקוה העלו הדייגים דג זה, אייתוה אפניא דמעלי שבתא והביאוהו לעיר עם פנות היום סמוך לכניסת השבת, בזמן שכולם כבר קנו את צרכי השבת שלהם. אמרי הדייגים המאוכזבים: מאן זבין כי השתא מי יקנה דג בשעה מאוחרת כזאת? אמרי להו אמרו לדייגים: זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקיר שבי לכו והביאוהו ליוסף מוקיר שבת דרגיל דזבין שרגיל הוא לקנות לכבוד שבת כל מטעמים הבאים אליו. אמטיוהו ניהלה הביאוהו אצלו, זבניה ואכן קנה אותו. קרעיה כשרע את הדג להכינו לשבת, אשכח ביה מרגינתא מצא את המרגלית בתוכו. זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא מכר לאחר מכן את המרגלית תמורת שלש עשרה עליות המלאות דינרי זהב, כלומר, תמורת הון עתק. פגע ביה ההוא סבא ואמר: מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא בעא מיני מי שלווה לכבוד שבת, השבת פורעת ל את חובי! אם ככה, כאשר הקב"ה רוצה לתת עושר ליוסף מוקיר שבת, הוא מגלגל שברגע א' הגוי יחלום חלום, ימכור את כל רכושו ואת הכסף הוא ימיר לאבן יקרה, שאותה יבלע הדג, שאותו יקנה יוסף מוקיר לכבוד שבת – והכל יגיע לו על 'מגש של כסף' – זמ"ש "לעולם ידך על העליונה!"

אם ככה, זה מה שכתוב כאן בפרשה. כשהקב"ה רוצה לתת את המקום שנקרא 'חשבון' לעם ישראל – היות והוא מיועד לנחלת בני גז, אומר הקב"ה לסיחון – "בוא ותכבוש את מואב", ולאחר שהוא יכבוש את מואב, הוא יביא את עם ישראל כדי שיכבוש את סיחון.

זהו המסר הראשון שמונח כאן בפרשה. אבל בנוסף, יש לנו גם מסר של 'גופי תורה' – ואלהים הייתי רוצה להגיע:

למי שמסתכל על המלחמות שהיו כאן, ויכל לשים לב שהמלחמות האלה מאוד מעניינות; בתחילה, כאשר יוצאים להילחם בבני אדום, אומרת התורה: "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו: וירדו אבתנו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבתינו: ונצקע אל ה' וישמע קולו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: נעברה נא בארצך נא ועבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטו ימין ושמאלו עד אשר נעבר גבולך ... ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד ובדי חזקה: וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבולו ויש ישראל מעליו" – עם ישראל לא נכנס לאדום, הוא ממשיך הלאה, ואז מגיעה הפרשה של סיחון; סיחון כובש את מואב – מבקשים רשות לעבור – סיחון מסרב, וכאן יוצאים למלחמה! מלחמה נוספת בפרשה, נמצאת לקראת סיום הפרשה – הולכים לכבוש את עוג מלך הבשן, ומשה רבינו חושש להילחם מולו: אומרת התורה: "ויאמר ה' אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון".

ישנה מלחמה נוספת, שמוסרת במילים – "כי עז גבול בני עמון"; "עמון" היה מקום נוסף שהיה ניתן להילחם בו. אבל עם ישראל בחרו שלא להילחם, כנראה מפאת חזקו.

לאחר מכן, אומרת התורה: "על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון"

נשאלת השאלה – מי אלו אותם "המשולים"? אמרנו קודם, שעפ"י פשט הדברים, הכוונה לבלעם ובעור. אבל באה הגמרא ומביאה את דרש הדברים:

אומרת הגמרא (מסכת בב"ב עח, ב) – א"ר יוחנן: מאי דכתיב (במדבר כא-כז) על כן יאמרו המשולים וגו' המשולים אלו המשולים ביצרם בואו חשבון בואו וחשב חשבון של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא.

אומר הרשב"א – לכאורה, הפס' הזה מיותר. מה זה מעניין אותנו שבלעם ובעור עודדו את החיילים של סיחון? אבל אם חז"ל מתייחסים לפס' הזה, זה אומר שטמון כאן איזושהו מסר עבירו, והוא "בואו וחשב חשבון של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה".

אומר רנ"ר ששמעון בן לקיש על הפס' הזה – "דע לך, שגופי תורה מונחים כאן!" – אם אלה הדברים, בואו נראה איך חז"ל מסתכלים על המלחמות האלה:

למה עם ישראל לא נלחמו באדום? הם מגיעים ומתחננים בפני אדום: "כי"כ הרבה תלאות סבלנו – תן לנו להיכנס!", אבל אדום לא מסכים בשום פנים ואופן – "לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך" – "אתה לא נתון להיכנס? אין בעיה?" – "ויט ישראל מעליו" – ולמה לא נכנסו? פשוט מאוד – כי הקב"ה אמר שלא להיכנס; הבטיח הקב"ה, שאת הר שעיר הוא נתון נחלה לאדום – ולמה?

אומר התרגום וינתן בן עוזיאל, שאת הר שעיר הוא נתן לאדום כדי לשלם לו על מצות כיבוד אב שהיתה לו, שלא היה אדם שזכה לכבוד את אביו, יותר מעשו הרשע;

אומר המדרש (דברים רבה, פרשה א, אות טו) – אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא כבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי, ומצאתי שכבד עשו לאביו יותר ממני. כיצד, אמר רבן שמעון בן גמליאל הייתי משמש את אבי בכלים צואים, וכשהייתי הולך לשוק הייתי משליך אותן הכלים ולובש כלים נאים ויוצא בהן, אבל עשו לא היה עושה כן, אלא אותן כלים שהיה לובש ומשמש בהן את אביו, הן מעלים.

אם ככה, היות והר שעיר ניתן לאדום בנחלה כתשלום לכיבוד אב שהיה לעשו, לא יכל ישראל להיכנס אליה.

מגיעים למואב – העיר חשבון שייכת לבני גד, ולכן צריך להילחם מול מואב. אבל אסור להילחם מולם – ולמה? כי ככה אמר הקב"ה "אל תצר את מואב ואל תתגרם במלחמה".

נשאלת השאלה – ולמה כך ציוה הקב"ה?

שתי סיבות בדבר. הא' היא, משום שרצה הקב"ה לשלם שכר ללוט, שלא גילה למצרים ששרה היא אשת אברהם ולא אחותו כפי שאמר להם אברהם. סיבה נוספת שמביאה הגמרא, בגלל שתי פרידות טובות שעתידות היו לצאת מהם – רות המואביה ונעמה העמונית.

אם ככה, למרות שהיה ניתן להילחם במואב, הקב"ה 'לקח' את שירותיו של סיחון ונתן לו להילחם כנגד מואב – לגרש אותם מאותו מקום שנקרא 'חשבון', שלאחר מכן ניתן כנחלה לבני גד.

יוצא א"כ, שלא נלחמנו כנגד מואב, כיון שיצאה ממנו 'פרידה טובה' – רות המואביה. אבל אם נשים לב, גם מעמון יצאה 'פרידה טובה' – נעמה העמונית.

נשאלת השאלה – אם ככה, למה רק את מואב גרשו ממקומם? למה לא עשו את אותו הדבר גם לעמון?!

אומר המדרש לקח טוב – על הפס' "כי עז גבול בני עמון", עזה אהבה שאהב הקב"ה את העמונים יותר מן המואבים, במואב הוא אומר (דברים ב, ט) אל תצר את מואב, אבל עשותו עם אגנריא מותר. אבל בעמון כתוב (ש"ס ט) אל תצורם ואל תתגרם בהם, וכל כך למה? על שום המעשה, הבכירה קראה מואב בחציפות. אבל הצעירה קראה שם בנה בצניעות בן עמי, ללמדך ששכר שיחה נאה אין הקב"ה מקפח, כ"ש עם הצדיקים שעתידי ליתן להם שכר טוב על כל מצוה ומצוה ועל כל פסיעה ופסיעה ועל כל דבור ודבור, וכן הוא אומר (עמוס ד, יג) ומגיד לאדם מה שיחוו.

מגיע שבת קודש, אנחנו אומרים בהלל הגדול – "לסיחון מלך האמרי כי לעולם חסדו: ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו"

כשהגיע משה רבינו למלחמה מול עוג – הוא פחד! אמר לו הקב"ה: "אל תירא ממנו"; אומר תנא דבי אליהו (פרק בה) – אין אומרים אל תירא, אלא למי שירא.

נשאלת השאלה – למה משה רבינו פחד ממנו? נכון, הוא היה גדול מאוד. הגובה שלו היה עצום – הכל בסדר גמור. אבל מי שידע להוציא נשמה ממטר שישים, יודע להוציא גם נשמה מעשרה מטר; אין שום הבדל ביניהם, זה אותו גודל של נשמה.

אומרת הגמרא (מסכת נדה סא, א) – אמר [משה]: שמה תעמדו לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר (בראשית יד-יג) ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי. ואמר רבי יוחנן: זה עוג שפלו מדור המבול.

אומר המדרש (בראשית רבה, פרשה מב, אות ח) – ויבא הפליט (בראשית יד, יג), ריש לקיש בשם בר קפרא הוא עוג הוא פליט, ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות, הוא לא נתכון לשם שמים אלא אמר אברהם זה קונין הוא, ועכשו אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה ונהרג ואני נוטל את שרי אשתו.

לבסוף אברהם יצא למלחמה ולא מת, וממילא שרה נשארה אשתו. אבל בכל זאת, לעוג נזקפה הצלתו של לוט – למרות שהוא לא נתכון לשם שמים, ולמרות שאפילו נתכון לדבר עבירה! – ובכל זאת, משה היה ירא ממנו!

אומרת המשנה באבות - חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחן. רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו. רבי יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאל, ירא חטא.

בא ר' חיים ויטאל, ומסביר מדוע משה רבינו היה ירא כ"כ מעוג מלך הבשן; אומר ר' חיים ויטאל - דבוע מלך הבשן היה ניצוץ של רבי שמעון בן נתנאל שמבואר עליו במשנה באבות פרק ב' שהוא היה מחמשה תלמידי רבן יוחנן בן זכאי, ושהיה ירא חטא. ומרומז זה בר"ת בש"ן [א-אותיות שמעון בן נתנאל], ושלוש היות משה ירא מלהרוג אותו עד שהוצרך הקב"ה לומר לו שלא ירא כדכתיב בפרשת דברים עיי"ש. והנה גם בזה יתכן דיש הקבלה דמה שהיה בו ניצוץ דירא חטא זה גרם אצל משה ענין היראה.

נסכם את מה שאמרנו עד עכשיו:

הרבה מלחמות יש לנו כאן בפרשה: עוג מלך הבשן, סיחון מלך האמורי, אדום, מואב, עמון. אבל אם נשים לב, מאחורי כל המלחמות האלה מסתתרות מצוות; נגד אדום לא נלחמים - לא בגלל שאין כוח, אלא בגלל שיש לו זכות של מצות כיבוד אב ועד מעשו הרשע. נלחמים כנגד מואב ולא כנגד עמון, כיון שלעמון יש שכר שיחה נאה. נלחמים כנגד סיחון מלך האמורי, כיון שהוא היה שייך לאותם אמוריים שרצו לזרוק אבנים בנחל ארנון, וכעת מגיעים איתו לחשבון. ונלחמים בעוג מלך הבשן, כיון שנסתיימה הזכות שלו בהצלת לוט [שזכה לאריכות ימים מופלגת], לכן אפשר כעת להרוג אותו.

אם ככה, נמצאנו למדים את המסר בדברי חז"ל כאן בפרשה: חז"ל רוצים שנדע, שהפס' הללו נכתבו כי "הן הן גופי תורה" - אל תסתכל במלחמה כמלחמה; בכל מלחמה מונח 'גוף תורה' - אין מלחמה, מבלי שיש מאחוריה מצוה!

"על כן יאמרו המשלים באו חשבון" - תעשה את החשבון של אותם מלחמות, ותראה שכל המצוות סובבות על הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה; כל המצוות כולם, סובבות על ציר אחד - של זכות או לא זכות; יש זכות - לא נלחמים, אין זכות - נלחמים. הכל סביב למצוות!

אם אלה הדברים, הייתי רוצה לסיים בדבריו של הרב ניימן:

כותב הרב ניימן - במדרש רבה מובא: ולא יכלו אחריו לענות אותו. אבא כהן ברדלא אומר: אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום הנוכחה, בלעם חכם של כל הגוים לא יכול לעמוד בתוכחה של אתנו, הה"ד: ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא. יוסף קטנו של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא, שנאמר אוכיחך ואעריכה לעיניך על אחת כמה וכמה.

רואים מזה איך שחז"ל הקדושים היה תמיד לפנייהם פחד ה' - ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, וכשלמדו הפסוק ולא יכלו אחיו לענות אותו תיכף נזכרו בחשבון שלמעלה ואמרו: אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום הנוכחה, מפני שאף רגע אחד לא שכחו מילה ותמיד היתה לפנייהם חרדת ר' יוחנן בן זכאי [ברכות כ"ח] לכן כשהגיעו לפסוק של יוסף או של בלעם תיכף עשאו חשבון שלהם.

שמעתי כי מרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצוק"ל למד עם התלמידים את הגמרא בבא מציעא {דף י"ג} מצא שטר חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר, ומקשה הגמרא אם כשחייב מודה אמאי לא יחזיר? התייפח בבכי, התלמידים שאלו אותו: רבינו, מה יש כאן לבכות? וענה להם כי ישאל אותם את קושיית הגמרא 'אם חייב מודה אמאי לא יחזיר' וכבר שגם הקב"ה ישאל אותם אם כשחייב מודה, ז"א אם אתה מודה שאתה חייב למה אתה לא מחזיר לי, ז"א למה אתה אינך חוזר בתשובה? אעפ"י שהענין מדבר בדבר אחר לגמרי, אבל ר' ישראל סלנטר זצ"ל שתמיד היה פחד ה' לנגד עיניו ודאג על מה שהחסיר בעבודת ה', שמע בהגמרא עוד דבר, מה שאחרים שאין להם פחד ה' אינם שומעים כלום.

ובזה אפשר להבין מה שחז"ל הקדושים מבארים את הפסוקים על כן יאמרו המושלים - אלו המושלים ביצרם, באו חשבון - נעשה חשבון העולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, וראיתי בספר אהל יעקב להמגיד מדובנא שאומרו: וכבר צווחו קמאי איך היתה כזאת לדרוש במאמר ע"כ יאמרו המושלים בואו חשבון - ע"כ יאמרו המושלים ביצרם כי זה דבר רחוק מאוד? עיין שם לפי חקת. אבל לפי האמור אפשר לומר כי אין כוונת חז"ל להכניס את זה בפסוקים - אלא חז"ל הקדושים אשר תמיד היה דאגתם ופחדם מה שהם מקצרים בעבודת ה' ותמיד היה הדין וחשבון נגד עיניהם, כיון שראו בפסוק בואו חשבון אעפ"י שזה מדבר בענין אחר לגמרי, תיכף נזכרו בחשבון של הקב"ה, ואמרו אחד לחברו: בואו ונחשוב חשבוננו של עולם כמש"כ: אז נדברו ויראי ה' איש אל רעהו וגו'.

וידידי הרב הגאון ר' שמואל רוזובסקי הוסיף לי על זה, מה שאמרו חז"ל עה"כ אשרי אדם שומע לי - שכל שמועותיו לי, היינו שכל מה שהוא שומע הוא מקשר תיכף עם עניני שמים, והוא כשהאדם, כל מעיניו ורעיוניו דבוקים בה', אז כל מה שהוא רואה ושומע תיכף מקשר לה, וזהו שכל שמועותיו לי.

נכנסנו בשבוע שעבר בס"ד לחודש תמוז. יש אנשים שבי"ה רואים את עצמם כבר ב'דייטו' פרי'; ישנם אנשים שרואים את עצמם כבר ב'לונה גל' או ב'לונה שפריץ' - הם רק שומעים חודש תמוז, הם מיד מודמיינים את הטיולים. אבל יש אנשים שרק שומעים 'חודש תמוז', מתחילים להזיין בוגדל! - ולמה? כי אמרתי לנו חז"ל: תמוז ר"ת - 'זמני תשובה ממשמשים ובאים' - אז כל אחד שומע, מה שהוא רוצה לשמוע; אם ככה, יש ששומעים 'תמוז' מיד עולה להם בראש - זה הרבעון האחרון של השנה! עוד תשעים יום תקיעת שופר! עוד ששים יום מתחילים לומר סליחות!

באים חז"ל ואומרים לנו - "על כן יאמרו המשלים באו חשבון" - אתה יכול ללמוד את החשבון הזה, כמילות עידוד שנתנו בלעם ובעור לחיילים של סיחון. אבל אתה יכול ללמוד מהמילה 'חשבון' - דין וחשבון; השאלה היא איך אתה מחליט לשמוע! אומר לנו ר' שמעון בן לקיש - "הן הן גופי תורה!" - מונחים כאן גופי תורה. אבל השאלה היא, מה אתה רוצה לשמוע ומה אתה באמת רוצה להפיק מזה; האחריות

שלנו היא להבין את ערך המצוות לנצח, ואת ערכם של עבירות ח"ו לנצח. (ברוך שאמר)

ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' וכן התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם: ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשך וראה אתו וחי:

וגם לאחר ששבו בתשובה, וגם לאחר שהתפלל משה רבינו, לא החזיר הקב"ה את עניי הכבוד, ולא סילק את הנחשים ממחנה ישראל, הנחשים המשיכו לנשך, אלא שכל מי שהסתכל על נחש הנחושת, וחי. ויעש משה נחש נחשת וישמחו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי: והרי פרשה זו צריכה תלמוד. מה זה ועל מה זה היתה מדת הדין מתוחה על בני הדור החדש שבמדבר, לאחר שקצרה נפשם מרוב צרות תלאות ופחדים? אם הראו להם את כל הצרות והשמדות שבגלות אדום, איך נענשו כ"כ על דיבור קל? איך נתפסו בשעת צער? ולא עוד אלא שבבעל הטורים כתוב: 'וחקצר נפש העם - מלמד שראו כל הצרות שיבואו בגלות אדום ואיך ימשך גלות אדום'. כלומר שפתח הקב"ה את עיניהם וראו את טיטוס ומחריבי הבית השני, אלפי אלפים הרוגים בצרה ההוא, ושוב ראו את המהפך הנורא, מסע הצלב הראשון השני והשלישי באשכנז וצרפת, ראו את האינקוויזיציה בספרד, ראו את גזרות ת"ח ות"ט בפולין, ראו את אושוויץ וכל מחנות המוות, וזה שכתוב 'לסבוב את ארץ אדום', שראו כל הצרות העתידים לסבול בארץ אדום, עד היום האחרון. לא כתוב שהראו להם את הגאולה. רק את הצרות הקשות והנוראות ראו. הרי אמר האדמו"ר הבית ישראל ז"ע, שמי שעבר את אושוויץ יש לו חלק לעולם הבא אף אם הוא נכשל ומדבר וכו'. מי שאינו מדבר, ומקבל באמונה ודממה, הוא צדיק אמת ויכולים לנשק את ידיו ולתת לו קוויטלן. נס גלוי היה לו שלא עזב את האמונה אחר שראה צרות ושמדות כאלה. כי הדיבור במצב הקשה, הוא דבר טבעי ביותר. וכיון שראו אותו דור את כל הצרות של גלות בידו, מטיטוס ועד הסיטל ימ"ש, כל ההרגיות והגזירות של בני ישראל, הרי האדם הנורמלי פשוט משתגע כשמעלה על דעתו צרות נוראות כאלה, איך יש עליהם טענה כשפתחו פיהם ודברו? והרי רש"י הק' כתב שקצרה נפשם, היינו שלא היה להם כח בנפשם לסבול כ"כ הרבה צרות. לא שהם אמרו שקצרה נפשם, אלא שהתהוה"ק מעידה עליהם שקצרה נפשם. איך הגיע להם שילוח נחשים השרפים? הרי המקרא צווח ואומר דרשני.

חז"ל למדונו שאין אדם נתפס על צערו, בשעה קשה של האדם אין טוענים על שמוציא מפיו דיבורים קשים. וכן נהגו רבוה"ק אחר שבאו פליטי המלחמה, אחד מעיר ושנים ממשפחה, ובאו ותינו את טענותיהם ובכיותיהם לפני כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע, ולפני כ"ק אדמו"ר מלקווינובורג ז"ע ולכל צדיקי הדור, לא דנו אותם לכף חובה, אלא הבינו את מר לבם, והשתדלו להרעיף עליהם דברי תחנונים שאין לנו שום הבנה והשגה בהנהגת ה', ובוודאי הכל לטובה. לפני מאה שנה כשלמדו את דברי בעל הטורים, עוד לא ידעו מה שראו בני המדבר באותה שעה שקצרה נפשם, היום אנו יודעים הרבה יותר מה שהם ראו באותה שעה, ראו את אושוויץ וכל מחנות השמד, געוואלד איך יש עליהם טענות כשדברו באלקים ובמשה, איך שולחים עליהם נחשים שרפים?

אדה"ר אומר 'האשה אשר נתנה עמדי', כאן כבר בטובה, שהתלונן גם על ההטבה וביאור הענין ע"פ מש"כ במס' ע"ז דף ה'. 'תנו רבנן מי יתן והיה לבבם זה להם, אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר תן אתה, כפויי טובה דכתיב ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, בני כפויי טובה דכתיב האשה אשר נתנה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל'. וכשנתבונן באדם הראשון, בתחילה נתנו הקב"ה בגן עדן, היה לו שם כל טוב וטב, מלאכי השרת צולין לו בשר, אין לנו השגה בביאור הדבר, אבל החיים שלו היו בתכלית השלימות. אח"כ בא הקב"ה ואמר לו ילך טוב היות האדם לבדו, אדם הראשון לא הבין למה לא טוב, כמו שיש בחורים ששואלים מה חסר לי כאן בישיבה, יהודים טובים צולים לי בשר ונותנים לי כל טוב, הכל וחי טוב, מי צריך עור כנגדו? ואמרו חז"ל שהביא הקב"ה את כל בעלי החיים לפני אדה"ר והיא שיש כלום בן עין צריך. לאחה שקיבל אדה"ר את הבת וזו, וביקש שגם הוא צריך. וכל זה מחמת חטא עץ הדעת, לו את הגהינם בעולם הזה, בעבורה נתקלל 'בזעת אפך תאכל לחם, בעצבון תאכלנה כל ימי חיך, עד שובך אל האדמה אשר ממנה לוקחת', בגללה צריך לכסות את הכרטיס אשראי כל חודש, ובגללה נשתלשלו כל צרות עוה"ז. כמבואר בספר הישר לרבינו תם מה שאדם עובר בעוה"ז, וכן אומרים בסליחות ערב ר"ה, אדם איך יזכה, בכל יום למות מחכה, והולך ומונה את המציאות המרה שעובר על האדם בעוה"ז, וכל זה מחמת חטא עץ הדעת, הכל בעבור שבקשה שיאכל מעץ הדעת. שהרי אדה"ר עצמו לא רצה לאכול, וכמבואר בבעל הטורים 'היא נתנה לי מן העץ', היינו שהכחה אותו במקל עד שהוכרח לאכול מעץ הדעת, וכל זה ממשחבה אנונית שלא תמות היא וישא הוא אחרת, אתה תרד עמי יחד לגהינם. אח"כ בא הקב"ה וישאל מדוע אכלת מעץ הדעת? אמר אדה"ר כמה מלים 'האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל', הרי אתה ידעת שלא היה חסר לי אשה כלל, נתת לי אשה והיא נתנה לי לאכול מעץ הדעת.

משה רבינו אומר לכלל ישראל, הנכם כפויי טובה בני כפויי טובה, מהי דוגמא של כפוי טובה, זה מה שאדה"ר אומר להקב"ה 'האשה אשר נתת עמדי', והרי היא הביאה את 'אשוויץ' לעולם, וכמ"ס החת"ס איך קרא לה 'חווה' על שם שהיתה אם כל חי, הרי טוב היה לה שם המות משם החיים? והרי עד היום הזה היא מפרשת חלה ומדלקת נרות שבת על שכבתה נרו של עולם וחלתו של עולם. האם כשאומרים על אשה זו 'האשה אשר נתת עמדי', נקראים 'כפוי טובה'?

חסד גדול היה באכילת המן, שלא הוצרכו לנקביהם ארבעים שנה, ועל הטבה הזו התלוננו ונפשינו קצה' ומה אמרו הם, שקרא להם משה 'כפויי טובה בני כפויי טובה': 'נפשינו קצה בלחם הקלוקל ופרש"י שמפני שהיה המן נבלע באבריהם, קראו למן קלקל. שהוא קל ונבלע באבריהם. והוסיף רש"י 'והיא היתה להם טובה גדולה שלא הצריכם לטרוח ולצאת שלוש פרסאות לפנות'. כלומר, אף שדרך כלל יצירת האדם היא בדרך של נקבים ונקבים חלולים, עם מערכה שלימה שמכריעים עליה בכל יום. ארבעים שנה לא הוצרכו לברך אשר יצר. והרי זה דבר נורא ונפלא. בגמ' מבואר שיצוק אבינו עשה חשבון עם הקב"ה על ימי חייו של יהודי, ואמר שחלק מימי חייו עוברים בבית הנכסא. דבר המדבר היה להם טובה נוראה שלא הוצרכו ללכת לבית הכבוד. והרי מובן שנקרא 'בית הנכסא' בלשון סגי נהור, שיהודי עם נשמה אלקית צריך להכנס למקום כזה. אך הם קראו למן 'לחם הקלקל' עבור זה. ורש"י פ' בהמשך הפרשה כשהקב"ה שלח הנחשים השרפים 'בא נחש ויפרע מכפויי טובה'.

עפ"ז נוכל ליישן פרשה זו. הן אמת שראתה שעה הראו להם משמיה את כל הצרות והנוראות שכלל הגלות הארוך הזה, שסבבו בארץ אדום, ולא סיבוכי הלאויות ראו עיניהם, ונכמ"ש רש"י שלא היה לבם יכול להחיל צער נורא ואיום כזה, מעט הצלב, גירוש ספרד,

פרדיננד, פורטוגל, ברנן בלזן, עכ"ז יש לאדם יצר הרע נורא, שכשרע ומר לו מאד מאד, הוא מזלזל ומבזה אף את מעט הטוב שיש לו. כשאדם מתלונן על הרע, אי אפשר לטעון עליו שום טענה, שאין אדם נתפס על צערו, היוצא מאושוויץ ומתלונן על הצרות, אין מוֹחֵץ אותו. אך אם מתלונן גם על הטובות, הווי כפיה בטובה.

פעמים שחבר אחד הטיב לך, הרבה הטובות, ובסוף הצר לך והרע לך, דרכו של יצר הרע שכונס על חבר זה כבעט שלם, ומזלזל אפילו בהטובות שהטיב עמו, ויהיה מה שיהיה, הכל במלומבוטל, כאילו כולו רע מבין רגל ועד ראש, ולא עוד אלא שמחפירהו אפילו על הטובות שעשה עמו. אילו היו בני ישראל בוכים באותה שעה על חסרון עניי הכבוד, על הנחשים ועקבים, על מיתת אהרן, ועל ראיית הגלות הארוך עם כל צרותיו הנוראות, לא היה עליהם שום טענה. אך הם כפו טובה ובכו על 'הלחם הקלקל', תוך כדי טענות מזלזלים גם בהטובות שהקב"ה עשה עמנו, זהו נגע רע מאד, ומאד קשה לשוב בטובה על פגם זה.

כן נתבאר ביצאנו צדיק' ה'אדמו"ר מוויז'ניץ ז"ל, וכן נתבאר בחתם סופר, פנ"ח באדרת אליהו' לכן איש חי. דכשבאו לפני משה רבינו ואמרו 'חסאנו כי דברנו בה' וכן, התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש', מדוע אמרו 'את הנחש' לשון יחיד, והרי ראו לפני עיניהם הרבה נחשים שרפים? וביארו שלושת הרועים הנ"ל, שהרגישו בלבותם שטענות אלו מקורם מאותו נחש הקדמוני, שכבר גרם לאדמ"ר לכפות טובה ולומר 'האשה אשר נתת עמדי', אף שאדמ"ר בעצמו ביקש בת זוג, ונתן לו הקב"ה בת זוג, וכמ"ש 'שלא מצא מנוחה וכו' עד שבאת זוהי, וא"כ אסור להתלונן על האשה אשר נתת עמדי. כמו כן דברו העם באלקים ובמשה, 'ופנשנו קצה הלחם הקלקל', על זה יצא הקצף, לא על שבכו על שאר הצרות, רק על ד' מלים אלה, שבכו על הטובה שאין לה שום שיבות לכאבים ולצרות. זהו כפיית טובה. וכן כשיש ח"ו לאדם איזה צרה וטרדייה עם אחד מבניו, אם הוא מתחיל להתלונן גם על כל הילדים הבריאים והטובים שנתן לו השי"ת, זהו כפיית טובה, שהוא עסוק רק עם הצרה שלו, ושוכח שנתן לו השי"ת אשה וילדים, עיניים ואוזניים, ראש ורגליים ומה לא. אין אדם נתפס על צערו כשכמכה את צערו, אך אדם נתפס על צערו שמתלונן על ענין טוב שאינו ממין הטענה כלל. הקב"ה מבדיל בין טוב לרע, ומייקר ומעריך מעט טוב אף שעמנש על הרע יסוד גדול זה נוגע בכל ימי חייו, כי בדרך כלל היחס שלנו כלפי אנשים הוא או לחיוב או לשלילה, קשה לנו להבדיל בין הטוב לרע, אדם שעשה לנו איזה צרה, באותה שעה אנו רגילים לשכוח את כל הטובות שעשה עמנו בכל ימי חייו, שוב אין הרגשת הכרת הטוב על החסדים שעשה, הכל מחמת צער אחד שגרם לו עתה.

התורה דורשת מאיתנו לזכור את האכסניה שנתנו לנו המצריים בשעת הדחק, אף שהם השליכו את בנינו ליאור. זהו חיוב הכרת הטוב, שהתורה דורשת מהאדם שילשב משקפיים כאלה שיכלים להבדיל לגמרי בין ההטבה והרעה, להכיר בטוב של ההטבה בשלמותה, ולא לשלול אותו לגמרי מחמת הרעה שעשה. וחז"ל אמרו לנו והלכת בדרכיו, שצריכים ללמוד מדרכי השי"ת איך שהוא מתנהג עם בריותיו.

אין בגמ' ב"ק דף ק"ח על בנות מאב שעשו שניהן מעשה אשר לא יעשו, אעפ"כ לא קיפה הקב"ה שכן הצעירה שאמרה 'עמוני', ולא בגסות כאחותה הבכירה שאמרה מואב, מאב, ולכן לא תצר את מואב ולא תתגר בו מלחמה', רק לא מלחמה ממש, אף מותר להתגרות, אך בני עמוני שידברה שיהיה נאה בדרך צניעות, וכן להתגרות בהם כלל. הרי שאע"פ שעשו מעשה רע יש להם שכר שיחה נאה. וכן לא ידריך גיסא משום לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה, וזתה שיצאה ממנו רות המואביה. הרי שגם בתוך ה'עבירה' שעשתה, כיון שיש איזה מחשבה של טוב, תקבל שכר מה שהקדימה את אחותה הצעירה בלילה אחת. הרי שהקב"ה בוחן את מעשה האדם בפורטרוט, נותן שכר על הטוב ומעניש על הרע. ואינו כולל את הכל למציאות אפילו גדולה חיובית או שלילית. הן איש חי כותב במס' שבת לב ע"א שהקב"ה משלם שכר טוב לגנב שהייתו לו מחשבה טובה בשעת הגנבה שיהיה לו מה לשלם שכר לימוד לתלמוד תורה של הילדים... עד כדי כך הוא מחלק את תנועה ותנועה, הטוב הוא טוב, והרע הוא רע, אין אחד נדבק מחבירו.

בשר ודם אינו יכול לראות נקודה של זכות בתוך מעשה של רע, אך הקב"ה אומר 'אם יש עליו מלאך מליץ', אחד מן המליצים; להגיד בלתי ישרו. ויחננו ויאמר, פדעוהו מדרת שח מצאתי כפר'. ודרשו חז"ל אפילו 999 מלאכים אומרים עליו רע, ומלאך אחד יש בו אחד מני אלף שבו להליץ עליו טוב, אומר הקב"ה מצאתי כופר, שהקב"ה לוקח את הנקודה קטנה של לימוד זכות ומכיר לו טוב. אמרו חז"ל מפני מה זכה ירבעם למלוכות מפני שהוכיח את שלמה, ומפני מה נענש, מפני שהוכיחו ברבים. שלמה המלך עשה בית לבת פרעה ועמד ירבעם והוכיחו ביראה לשלמה, נתן לו הקב"ה שכר על התנוכה, ועונש על שהוכיחו ברבים, הרי שמעשה אחד מתחלק לטובה ולרעה.

והלכת בדרכיו, הקב"ה רוצה שנלך בדרכיו, לקחת מעשה אחד ולגלות את הטוב שבו, ולדחות את הרע שבו. מפני מה זכה בלק ויצאה ממנו רות, מפני שהקריב מ"ב קרבנות. אף שהקריב קרבנות שבו רק כדי לקלל את ישראל, וסופם שהרגו את בלק ואת בלעם על רשותם, קיבל בלק שכר על מ"ב קרבנות שהקריב. גם ביום שלטו כלפי וילונתו יש ליקר את הטוב אם כשנלחמו עמו הרבה רעות אין בגמ' רבמות על רבי חייא שאשתו היתה מצערת אותו, רבי חייא שמלאכים ושרפים רועדים מפניו, כמה גדולים מעשי חייא, כתוב שהיה במדרגת שלושה אבות בדבור, אפילו רבינו הקדוש מתיירא ממדרגתו של רבי חייא, אעפ"כ נפש אחת בעולם שלא הכירה מעלת נשמתו, אשתו אינה מכבדת אותו.

ואילו הוא היה מכבד אותה, כל פעם שהיה מוצא משהו בחוץ היה עוֹטף ומביא הביתה כדי לכבדה, שאל אותו רב, דודי ייקר איך אתה מכבד את האשה שמצערת אותך כ"כ. השיב לה רבי חייא 'דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא', אין הכי נמי שהיא עושה לי צרות יגון ואנחה, סוף סוף היא האימא של בני רבי חייא שהם גדולים כיצחק ועקב אבינו, היא סבלה צער הריון ולידה עליהם, ממילא יש לו הכרת הטוב כלפיה. אף שלא עזרה לו בלימוד התורה, ולא הורידה ממנו כל עלו שיוכל לעסוק בתורה, אלא היתה מצערת אותו, אין זה סותר להכרת הטוב על הטוב שבה. כמה צריכים ללמוד ממעשיו של רבי חייא, ולא כדרך בני העולם שאף כשהאשה היא 95 אחוז בסדר גמור, ורק חמש אחוז היא צריכה תיקון, הוא מחפך ומבזה את כל מציאותה, ומתפלל איך אפשר לחיות עם בריה כזאת תחת קורת גג אחד. מי מדבר מהכרת הטוב וזר פרחים... זהו הגמור הקשה של כפויי טובה.

אשתו של אדם הראשון גם היתה מצערת אותו, בעבורה נמדד עליה מעשה הצער הפרסה, וכמה מיני צרות יגון ואנחה, אעפ"כ יש טענה עליו שאמר עליה 'האשה אשר נתת עמדי', כאן כפר בטובה. שהיה לו להודות על הטוב שכן יש לו איזה ישוב הדעת על ידה. אל תבטל את כל מציאות 'האשה אשר נתת עמדי' כאילו כל כולה רק מציאות של רע.

כלל הדברים שאין אדם נתפס על צערו כשבוכה על הרע, אך נתפס על בכייתו על הטוב, אפילו שהטוב הוא רק אחוז אחד מני אלף. ועל זאת הוכיחנו משה רבינו בפרשת ואתחנן, כפויי טובה בני אדם, ולא הורידה ממנו כל עלו הראשון שקיבל מאשתו חבילה של צרות, לא הכיר בטובה שבה, כך אתם ראייתם את הצרות שבגלות אדום, שכחתם את הטובה שבמן ואמרתם עליו 'לחם הקלקל', זהו עצת הנחש, 'ויסר מעלנו את הנחש הזה', שהוא מבלבל את האדם שיראה רק את חלק הרע וישכח את חלק הטוב שהקב"ה עושה עמו, וכן את הטוב שבאשתו ושבל כל טוביו.

אדם שסבל כל הלילה מכאבי שיניים רח"ל, פעמים שמתוך כעסו הוא מתלונן על כל מוסד השיניים, כאן כפר בטובתו של הקב"ה. בכייתך על הצער, מתקבלת באהבה, התלוננות על הטובה, זהו פשע נורא. אדם הכופר בטובת ה', כמורד לגמרי רח"ל בפסוק 'וירד ה' לראות את בני האדם' בפרשת דור הפלגה, אמרו חז"ל: 'לראות את בני האדם, שמא בני חמורים וגמלים הם' אלא מה אדם הראשון כפר בטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי, אף אלו כפור בטובה למרוד במי שהשפיע עליהם טובה ולמטם מן המבול'. וצריך להבין שהרי כל אלו הם נכדי נח שנצלו מן המבול, ומרדו בה' לגמרי רח"ל, ואיך מייחסים אותם לאדם הראשון שלא מרד בה' אלא אמר דיבור על האשה, האשה אשר נתת עמדי? אלא שאם אדם יכול לכפור בטובה שנתן לו השי"ת, הרי הוא ממש דומה לזה שמורד לגמרי בהשי"ת. משל לחבר שעשה לו הרבה מאד טובות, ולא היה ברייה, היית חייב להכיר לו טובה, אף שלא הרגשתי נח בוהו, ובסוף צערי אותי צער גדול וכאן מלפניו עול הטובות שעשה לי. בעצם הייתי רוצה לכפור גם בטובות שעשה לי מלפני זמן רב, אלא שלא הייתי יכול, ועכשיו אני שש ושמוח על ההזדמנות שציער אותי, ותוך כדי כך אני כופר לגמרי בטובותיו ח"ו, זהו מרד שלם, ולא רק כפוי טובה. שבעיקר הדברים לא היית רוצה להכיר לו טובה מעולם. כך ע"י שאמר אדמ"ר 'האשה אשר נתת עמדי', אחר שנתנה לו מה העץ ויאל, סימן הוא שמעולם לא הכיר בטובה שניתנה לו חוה לאשה. ברגע שתמצא סיבה עמד וכפר בטובה.

הגמ' רבי לביב חסמן זצוק"ל כתב על המצוה 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו', וביאר ע"פ משל לאחד שהלך בדרכו ועבר ביער עבות באישון לילה, והיה מתיירא מן האריה והחיות רעות, לפתע ראה שני אנשים הלוכים עם נר, והתחנן לפנייהם שיראו לו מקום אכסניה כאן באמצע היער, והסכימו לקחת אותו איתם לביתם, ונתנו לו מיטה לישון. בבוקר אמרו לו שהם גזלים שודדי יער, כל בעלי אכסניה, תיכף תרוקן את כל מה שיש לך בכיסים, וכשתחזיל להתנגד הכוהו מכה רבה, עד שהוכרח לתת לך אשר לו בעד נפשו. מאד קשה לדרוש זאת מבשר ודם שייכר בטובתו של אלו, שנתנו לו מיטה נוחה לישון באמצע המדבר, ובזכותם ניצול מחיות הטרופות שבמדבר, שהרי בסופו של דבר הכיחו ולקחו ממנו כל כספו. פון שלא עבד על הגמדות האנושיות של אלה יאה ליה לו שום הכרת הטוב, רוב יקלל אותם במלוא פיו ולשונו, איזה שוודים אלה. מה היה במצרים, בני ישראל ירדו למצרים וקבלו את כל ארץ גושן, כי טוב ארץ מצרים היא. סבא יעקב היה לו י"י שנים טובות במצרים, לאחר שמת יעקב ויוסף וכל הדור ההוא, התחילו צרות יגון ואנחה, שעבדו אותנו, הכו בנו, השליכו את הזכרים ליאור, ופרעה רחץ בדם בנינו. איך באו הכתוב ואומר 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, בנים אשר יולדו להם דור שלישי, יבא להם בקהל השם', הרי שהקב"ה דרש מאיתנו הכרת הטוב על שהיה לנו אכסניה במצרים אף שאח"כ היה פרעה שוחט ארבע מאות תינוקות בכל יום, הכניסו תינוקות בתוך בנינים כמו לבנים, אעפ"כ אומרים לנו 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו', צריך להכיר להם טובה. זהו דרכו של הקב"ה שאנו צריכים ללכת בדרכיו, להבדיל בין הטוב ובין הרע, ולא לכלול הטוב מן הרע, אם ראייתם צרות של גלות אדום, אל תפתחו פה על הלחם של השמים שעשה לכם טובה שאינכם צריכים ללכת לבית הכבוד שלוש פרסאות. הדור השני שמדבר מעולם לא ראה בית הכסא, אל תוסיפו את זה בתוך הטענה והבכיה והתלונה. ומבואר בקדושת לוי על מה שאתם יעקב אבינו 'מעט רועים היו ימי חיי', שעליו אמר הנביא 'למה תאמר יעקב ותדבר ישראל', שעשה כן מפני שהוא אביהם של בני ישראל מכל הדורות כולם, ונלללים בהם גם אנשים שיש להם טענות תמיד. אף שכתוב 'ותקצר נפש העם בדרך', על זה יש הבנה ולימוד זכות, מה שקצרה נפשם על הצרות צרות, אך לא על מה שהתלוננו על המן וקראוהו לחם הקלקל.

(הגרמ"ז רייזמן, יום ג' בלק תשע"ט)

בדרך הדרוש

אם ישראל לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו מ"מ ע"כ משה ואהרן לא נסתפקו בניעותה' ולהם אין מוקדם ונולד ויכין שהוכן להם הוכן לכל העדה ובעינינו נבואה אל הממוכן בעוה"י הדקב"ה אמר לבינהו ודברת אל הסלע לעיניהם ופירש"י והוא באר להם של מרים שחייב להם כמרי' במשעה ואז ישתו מעצמם הם ובעינינו הם אף אם לא ידמנו אותו הבאר וע"כ והוצאת להם מים הדרש' מן הסלע שאינו של מרים זהו יהוה' להם נטולד שהם לא האמינו בה' אך והשקית אתה את העדה ואת בעינינו כלומר שישתו על סמך שהוון לך: והנה פירש"י כשאמר להם הנה מים הנה מים והי' בארה של מרים יושב בין הסלע' וסוף נודמן להם והכירוהו ומרע"ה לרוב ענותותו לא יכין לפנו לדרב' כן אדם אינכם מאמיני' ואני הוא המאמין שתו על סמך הכנה שלי לא הי' לו פנים לאמור כן ע"כ כששבו לו הסלע בין הסלע' אמר שמענו של המורי' ואינם מאמיני' בה' המן הסלע הזה נוציא לכם מים הלא אסור לכו למשתו ולא אמר שהוא מאמין ולכסוף כשנודמן להם אותו הסלע בעצמו כתי' ותשת העדה כי לא הצריכו להשקאות של מרע"ה מ"מ קצת ח"ה דברו שיראליהו שחבו שגם הוא מסופק בהוצאת מים מסלע הדרש והי' ותי' אשר לא האמנתם (תורת משה לחת"ס סופר)

(ליקוט האורים) והשקית את העדה ואת בעינינו (ז, ח) ו"ד דרוש אמרנו ליישב שינוי לשון בצווי כתי' והשקית העדה ובעינינו ובשעת מעשה כתי' ותשת ואלו השקיה העדה דעפ"י המדרש כל ז' ימי אבהל של מרים לא נסתלק בראות דמות העידן נמשך כל ז' ימי אבולו כמו שהי' במבול בזכות מתושלח ואח"כ כשנסתלק הבאר לא התלוננו עד שד' ימים בלא מים והיות כי מרים משה וניסן א"כ נמשך הוון עד כ"א ניסן שאז היו יום י' של פסח אישר ליבשה נהפכו מצוללים ועתה הופך צור אדם מים הלמשך למעניו מים והנה בעירובי' פי בכל מערבי' מבואר דמיא בעיבי מיבלע בליעו וה"ל נולד ואסור אי לא הי' לו היכר וסימן בעיבי' מערב שבת ותרורת הנבועי' מותרים משום דעבידי דאתי והנה איסור הכנה הוא דאורי' או קרוב מאוד לאי' דאורי' ע"כ ב"י"ט ז' של פסח לא הותר להם לשתות מים היוצאי' היום מותרים מן הסלע אלא באי' משני אופני' או שידמנו להם בארה של מרים שניכר להם מאו כפירש"י שהכירוהו שזה הוא או אם יוציא להם מסלע מחדש צריך שיאמינו בה' ונפלאותיו וה"ל לדרוהו כעבידי דאתו ולא מקצו דעתייהו משום דבעולם כן פי שאמר לשמן וירליק יאמר לחמון וירליק ופאי

וירב העם עם משה וגו' לא מוקם ורע תאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות. (ז, ג) ו"י"ט ע"כ משום כשמות מרים וחסר להם מים התרעמו על עניי הפירות. ועוד קשה מדוע אכן לא נעם שהטובה על טענת הפירות רק על טענת המים. וכי בפני אריה וזאת עפ"י הגמ' בסנהדרין ז' לא עירוכו אין ת"ח רשאי לדור בתוכה ר"ע אומר אף מיני פירות, שמיני פירות מאריך את העיניים. ואיזה במדרש דמעשה בשיחון בסוכות א' שירד לטבול, ונדמנה לו בארה של מרים וטבל ותרפא. ואיזה באר"כ סי' קצ"ט יש נודמן וכו' בארה של מרים מתפשטת מנהרות במוצי'ש וכל מי ששותה ממנה מתרפא מכל החלואותיו. והווי כוונת בני ישראל מה שנתאו מני פירות דוקא עכשיו אחר מיתת מרים. שכעת שנסתלקה בארה של מרים שהיתה מסוגלת לנו לרפואת כל התחלואים רעים ולמאירת עיניים א"כ אסורים אנו לדור במקום הזה שאין בה דברי רשאי ולא מקום ורע דהיינו ירק ואי' בעירובין נ"ה שיער שאין בה רק אין ת"ח רשאי לדור שם, ולא מקום תאנה וגפן ורמון שמיני פירות אלו מאריך את העיניים, והרי עתה ומים אין לשתות אלא מים של מרים שהיתה מסוגלת לכל הרפואות ולמאירת עיניים וא"כ צריכים אנו מיני פירות הנ"ל ואם לא אסור לנו לדור כאן, ולכן כאשר חזר להם המים שוב לא נעטרנו את הפירות.